

Turkish Studies

Volume 13/5, Winter 2018, p. 111-146

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12838>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Aralık 2017

✓ Accepted/Kabul: Mart 2018

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ – Doç. Dr. Fatma BÜYÜKKARCI YILMAZ

This article was checked by iThenticate.

KISÂ HADİSİNE DAİR BİR ESER: ÂBİD'İN KISÂ-NÂMESİ

Özlem ERCAN*

ÖZET

Klasik Türk edebiyatında hadislerin tercüme ve şerhleri bir tür olarak yer etmiştir. Kırk ve yüz hadis tercümelerinin yanı sıra sadece bir hadisi konu edinen eserler de mevcuttur. H. 1292 / M. 1875-76 tarihinde Manastır'da vefat eden Âbid Efendi'nin H. 1279 / M. 1862-63'te kaleme aldığı *Kisâ-nâme* adlı eseri Kisâ Hadisi'ne dayanmaktadır. Söz konusu hadis, Ehl-i Beyt kapsamına kimlerin girdiğini tespit bahsindeki düşünceye temel teşkil eden bir rivayettir. Âbid, Kisâ Hadisi hakkındaki eserini Suyûti'den tercüme ettiğini söylese de müellifin hangi eserinden faydalandığı konusuna açıklık getirmez. Muhtemelen beyitler Suyûti'nin bir eserinde geçen ve Kisâ Hadisi'ni içeren bölümden alınmış olmalıdır.

Bu makalede *Kur'an-ı Kerim*'de kimlerin Ehl-i Beyt'ten sayıldığı üzerine, ayetlerden yola çıkılarak bilgiler aktarıldı. Kisâ Hadisi'ne ve Şia'ya göre Hz. Muhammed'in ailesinin kaç kişiden oluştuğu konusuna değinildikten sonra Âbid ile eseri *Kisâ-nâme*'nin nüshaları, tertibi ve muhtevası tanıtıldı. Tespit edilebilen sekiz nüshanın yedi nüshası arasındaki farklar belirtilerek metin ortaya çıkarıldı. Arapça beyitlerin ve Seyyid Muhammed Nürü'l-Arabi'ye ait olan Arapça takrizin fotoğrafları konuldu ve metinlerin Türkçe çevirileri son notlarda verildi.

Klasik Türk edebiyatında sadece bir hadisi konu alan eserlerin de açığa çıkartılması gerekmektedir. Bu anlamda Âbid'in *Kisâ-nâme*'si bu çalışmalara örnek teşkil etmekle birlikte tercüme faaliyetlerine de katkı sağlaması bakımından değerlidir.

Anahtar Kelimeler: Kisâ Hadisi, Âbid, *Kisâ-nâme*, hadis, tercüme.

A WORK ABOUT KISÂ HADITH: ÂBID'S KISÂ-NÂME

ABSTRACT

Translation and interpretation of the hadith can be considered a genre of Classical Turkish Literature. In addition to forty and hundred hadith translations, there are also works focusing on a single hadith. The work *Kisâ-nâme*, which was put into paper in 1862-63 (1279 according to Muslim calendar) by Abid Efendi, who passed away in Manastir in 1875-76 (1292 according to Muslim Calendar), is based on the Kisâ hadith. The relevant hadith is a story, which constitutes basis to the thought on the subject of persons who are among Ahl al-Bayt. While Abid states that he translated his work on the Kisâ hadith, from al-Suyuti, he does not make clear whose author's work he used. Probably, couplets should have been taken from a chapter in a work of al-Suyuti, which features the Kisâ hadith.

In the present article, information on the persons considered among Ahl al-Bayt in Quran, was transmitted in the present article on the basis of verses. After mentioning the subject on total number of persons constituting Mohammad's family according to the Kisâ hadith and the Shi'a, Abid was introduced, along with his work *Kisâ-nâme*, the copies, composition, and content thereof. Differences, between the seven of the eight identified copies of the work were specified, and the text was revealed. Photos of Arabic couplets, and the Arabic appreciation by Seyyid Muhammed Nûrû'l-Arabî were added, and also the Turkish translations of texts were provided in endnotes.

Works in the Classical Turkish Literature, focusing on a single work, should also be uncovered. In the relevant sense, while Abid's *Kisâ-nâme* is an example of such works, it is valuable, since it also contributes to translation activities.

STRUCTURED ABSTRACT

Translation and interpretation of the hadith can be considered a genre of Classical Turkish Literature. In addition to forty and hundred hadith translations, there are also works focusing on a single hadith. The work *Kisâ-nâme*, which was put into paper in 1862-63 (1279 according to Muslim calendar) by Abid Efendi, who passed away in Manastir in 1875-76 (1292 according to Muslim Calendar), is based on the Kisâ hadith. The relevant hadith is a story, which constitutes basis to the thought on the subject of persons who are among Ahl al-Bayt. While Abid states that he translated his work on the Kisâ hadith, from al-Suyuti, he does not make clear whose author's work he used. Probably, couplets should have been taken from a chapter in a work of al-Suyuti, which features the Kisâ hadith.

In the present article, information on the persons considered among Ahl al-Bayt in Quran, was transmitted in the present article on the basis of verses. After mentioning the subject on total number of persons constituting Mohammad's family according to the Kisâ hadith and the Shi'a, Abid was introduced, along with his work *Kisâ-nâme*, the

copies, composition, and content thereof. Differences, between the seven of the eight identified copies of the work were specified, and the text was revealed. Photos of Arabic couplets, and the Arabic appreciation by Seyyid Muhammed Nûrû'l-Arabî were added, and also the Turkish translations of texts were provided in endnotes.

Works in the Classical Turkish Literature, focusing on a single work, should also be uncovered. In the relevant sense, while Abid's *Kisâ-nâme* is an example of such works, it is valuable, since it also contributes to translation activities.

While efforts were displayed on who Abid (real name: Zeynelâbidin Nâmık) was, his life could not be fully unearthed. It is understood that the poet lived in Manastir for a long period of time, and is thought to be born there, but he must actually be from İstanbul, due to the abovementioned expression "şehri" (from the city). Another significant information on the poet, as stated in *Osmanlı Müellifleri*, is that he worked at Manastir army office as an inspector for a long period of time. Another important information specified in *Osmanlı Müellifleri*, is that he passed away in Manastir in 1875-76 (1292 according to Muslim Calendar) and was interred in the Rufâi lodge in Hanlarönü neighborhood.

The work complies with classical masnavi composition. *Kisâ-nâme* consists of two prose appreciations, one in Turkish, one in Arabic, one invocation consisting of 35 couplets, one preamble consisting of 18 couplets, five chapters under the title of "Makale", one epilogue consisting of 41 couplets, one poem of 41 couplets, titled "Nazm-ı Şerif-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin", which appears within the epilogue, continuation couplets (35) of the poem, a history poem and a poetic appreciation.

The prosody of the poem is Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün. Couplets, which constitute the translation of Arabic couplets, were put into paper with the Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün prosody. While the prosody of the translation couplets of "Ebyât-ı Şerife-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin" is Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün. As for Besim Efendi's appreciation, it was put into paper with the Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün prosody.

While Abid states that he translated his work from a text by al-Suyuti, he does not specify the name of the relevant work. Probably, the text was taken from a chapter in a work of al-Suyuti, which features the Kisâ hadith.

Eight copies of the work are available:

Süleymaniye Manuscript Library, Tercüman Newspaper, Turkish Manuscripts, Y-345

National Library, Manuscripts, 8886

Süleymaniye Manuscript Library, Hacı Mahmud Efendi, 3860

Süleymaniye Manuscript Library, Hüdâi Efendi, 1094

Rumi Museum, Turkish Manuscripts, 1665 / 3

Turkish Historical Society Library, Y 116 / 3

Turkic Study Researches Institute Library, TAEKY 161 / 8

National Library, Manuscripts, 1665 / 3, 4

Spelling differences in the seven examined copies of the work are as follows.

The consonant n, within and at the end of the word, is sometimes represented through nun, and sometimes through nasal nun: yaratdıñ T: yaratdın M; zātına T: zātına M; işitmedin mi T: işitmediñ mi M; vücūdın T: vücūdıñ M; TA; şevķinle M: şevķinle HM; selāmın: selāmın M; İşitdin mi: İşitdiñ mi M, HM, H, K.

Individuity 2nd person possessive suffix, was marked with both unrounded and rounded vowel: k̄abuñ T: k̄abın K; k̄uluñ T: k̄ulın K; bunuñ T: bunın H, K; k̄uluna T: k̄ulına H, K.

Verb-to-verb derivational suffix {-l)n-} was sometimes written with rounded vowel, sometimes with unrounded vowel: olunur T: olunur H, K; oķındıķca T: oķundıķca H.

The copula {+dUr}, was recorded with rounded and unrounded vowel: oldır T: oldur H, K; ma' lūmdır T: ma' lūmdur K; olupdır T: olupdur H, K.

Pluperfect suffix {-mİş} was sometimes subjected to labial harmony change: olmuş T: olmuş K; buyrulmuş T: buyrulmuş K.

Adjective-verb suffix {-dUK} was read taken into consideration the labial harmony: oķundıķca H: oķundıķca K.

Instrument case suffix, was sometimes written with alif, while sometimes without alif: şevketile T: şevket ile M, TA, HM, H, K, Mİ; şalāt ile T: şalāt ile Mİ; kisā ile T: kisā ile M.

There is a different spelling with regard to certain consonants: pek T: bek HM; şeksiz: şekziz K; Yaratmadım T: Yaratmadım K; pāki T: bāki K; mübezzel: mübeddel H, K.

There is also a variety in the spelling of *hamzah*: yazımında da çeşitlilik vardır: nisā T: nisā' TA, K. In some words, “*hamzah*” is replaced by the letter “*ye*”: fezāyil: fezā'il M, TA, HM, H, K, Mİ.

Attribution case suffix {+I} was sometimes written with “*hamzah*” after ha-i resmiye, just like it was the case in Old Anatolian Turkish.

In some Persian noun phrases, the suffix known as “*kesre-i izāfet*”, was written as an adjacent of the first word.

Spelling changes were observed in some words' roots: Diyince T: Deyince H; deyü: diyü K.

Some vowels were substituted with vowel points: Yā Rabbi T, K, H: Yā Rabb M, TA, HM; eşki T, K, H: eşk M, TA, HM.

Works in the Classical Turkish Literature, focusing on a single work, should also be uncovered, in addition to works containing translations of hundred or forty hadith. In the relevant sense, while Abid's *Kisā-nāme* is an example of such works, it is valuable, since it also contributes to translation activities. When the Arabic couplets translated by Abid from al-Suyuti are observed, it may be seen that the poet kept his text close to the original work, while expanding the translation with some small additions.

As of today, no other translation on *Kisā* hadith could be reached, except for *Haber-i Hayriyyet-eser-i Al-i Abā* of Hossein and Abid's abovementioned work. However, if certain small-scale masnavi focusing on Al-i Abā under different names, are subjected to examination, it may perhaps be possible to reach works mentioning the hadith in question. Moreover, a copy of *Kisā-nāme* was found in the side note of the corpus registered in the name of Seyfi Nizamoğlu at the National Library, which strengthens the relevant possibility.

Upon the copy comparison made between seven of the eight copies of the work, it was observed that copy differences were not substantial. However, using the three copies vowel points as a starting point, it was

observed that there were differences in the spelling of suffixes. The fact that same suffixes were sometimes used in their rounded form and sometimes in their unrounded form, shows that all suffixes were not yet subjected to labial harmony.

Keywords: Kisâ Hadith, Âbid, Kisâ-nâme, hadith, translation.

1. Giriş

Kur'ân-ı Kerîm'de Ehl-i Beyt'in kimler olduğuna dair başvurulacak üç ayet mevcuttur. Bu ayetlerden ilki, Hz. İbrahim'in eşine, İshâk ve Yakûb'un doğacağını müjdeleyen ve bu durumu yaşlılığından ötürü yadırgayan Hz. İbrahim'e meleklerin verdiği cevabı içeren Hûd Suresi'nin 73. ayetidir. Melekler “*Sen Allah'ın emrine mi şaşırıyorsun? Ey İbrahim ailesi (Ehle'l-Beyt), üzerinizde Allah'ın rahmeti ve bereketi var. Şüpheli yok ki o hamîddir, mecîddir.*” demişlerdir. Burada görüldüğü gibi Ehl-i Beyt tabiri Hz. İbrahim'in ailesi için kullanılmıştır. Ehl-i Beyt'in geçtiği bir diğer ayet Kasas Suresi'nin 12. ayetidir. Kıssaya göre yeni doğan Hz. Musa ölümden kurtarılmak amacıyla Nil'e bırakılmıştır. Firavun'un adamları onu bulup saraya götürmüşler, ardından onu emzirecek bir sütanesi arayışına girmişlerdir. Sarayın yakınlarında Hz. Musa'nın akıbetini takip eden kız kardeşi, ona bir sütanesi arandığını duymuş, bildiği bir aile olduğunu ve bir sütannenin Hz. Musa'yı emzirebileceğini söylemiştir. Söz konusu olayın anlatıldığı ayette Ehl-i Beyt tabiri, Hz. Musa'nın ailesini kastetmektedir: “*Biz ona daha evvel sütanelarının (sütünü emmeyi) yasak etmiştik. Bunun üzerine (kız kardeşi) 'Sizin için onun bakımını üzerine alacak ve ona iyi davranacak bir aileyi (Ehl-i Beyt'i) göstereyim mi?' dedi.*” Ehl-i Beyt'in kimler olduğuna ilişkin üçüncü ayet ise Ahzâb Suresi'dir. Burada Allah, Hz. Muhammed'in eşlerini şöyle uyarmaktadır: “*Ey Peygamber hanımları, siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer takva ile korunacaksınız, konuşurken hoş bir eda ile konuşmayın. Bu takdirde kalbinde hastalık bulunanlar tamaha düşerler. (Ciddiyetinize) uygun söz söyleyin. Hem vakarınızla evlerinizde oturun. Evvelki cahiliye devrinde olduğu gibi, süslenip çıkmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden günahları gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti aklınızdan çıkarmayın. Allah Latîf'tir, Habîr'dir.*” Tathîr Ayeti olarak da anılan bu ayete göre Hz. Peygamber ve hanımları Ehl-i Beyt'tendir. Ancak Kisâ Hadisi'nin birçok rivayeti göz önüne alınarak Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve onların oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in de Ehl-i Beyt'e dâhil oldukları kabul edilmektedir. (Yavuz, 2005: 153-177)¹

Kisâ Hadisi, Müslim'in *Sahîh*'inde, Hâkim'in *Müstedrek*'inde, Beyhakî'nin *Sünen*'inde, Tirmizî'nin *Câmi'u't-Tirmizî*'sinde, *Tefsîru'l-Kur'ân*'da, Ömer b. Ebî Seleme ve Hz. Âişe tarihiyle çeşitli kaynaklarda geçmektedir. (Karabiber, 2007: 51) Hadisin Hz. Âişe'nin rivayetiyle nakledilen şekli şudur: *Âişe: "Resûlullah, üzerinde siyah (yünden) nakışlı bir kumaş olduğu hâlde sabahleyin (evden) çıktı. O sırada Hasan geldi, onu örtünün altına aldı. Sonra Hüseyin geldi onu da aldı. Sonra Fâtıma geldi, onu da aldı. Sonra Ali geldi onu da örtünün altına soktu. Sonra da: 'Ey Ehl-i Beyt, Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.' (Ahzâb, 33 / 33) buyurdu.*” Hem Şii hem de Sünni kaynaklarda çokça yer verilen Ümmü Seleme rivayeti ise şu şekildedir: “*Ben Resûlullah'ın evinin kapısında iken şu ayet nazil oldu: '... Ey Peygamber ailesi! Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.' (Ahzâb, 33 / 33) Evde Resulullah, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin vardı. Onlara bir örtü bürüdü ve 'Allah'im, işte bunlar benim Ehl-i Beyt'imdir; bunlardan günahı gider ve bunları kirlerden tertemiz kıl!' buyurdu. Ben atılıp: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben Ehl-i Beyt'ten değil miyim?' dedim. Bana: 'Sen (yerinde dur, sen zaten) hayırdasın.' diye cevap verdi.*” (Özdemir, 2014: 20-21)

Her iki nakilden de anlaşıldığı üzere Kisâ Hadisi'nden yola çıkanlar Ehl-i Beyt'in “Âl-i Abâ”dan yani Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den ibaret olduğu görüşündedirler.

Şiilerin Ehl-i Beyt'e bakışı ise biraz daha farklı şekillenmekle birlikte kapsamı hemen hemen aynıdır. Bilindiği üzere Şii zihniyetin merkezinde imamet anlayışı mevcuttur. Bu görüş; sosyal, siyasal, kültürel ve düşünsel anlamda etki oluşturmakla birlikte dinî metinleri anlama biçimini de şekillendirmiştir. Bu sebeple *Kur'an-ı Kerîm*'de yer alan bazı sözcük ve terkiplerin anlamlandırılmasında birtakım daraltma ve genişletme yoluna da başvurulmuştur. Söz konusu terkiplerden biri de Ehl-i Beyt'tir. Ahzâb Suresi 33. ayette daha önce de bahsedildiği gibi “*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden günahları gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.*” buyurulmaktadır. Bu ayette *tuhr / temizlik* sözcüğünün geçmesiyle ayete *Tathîr* ismi uygun görülmüş ve ayet, özellikle Şii çevrelerde söz konusu isimle anılmıştır. Şiilerce bu ayet yanında “Kisâ Hadisi” de Ehl-i Beyt'in kimler olduğu görüşüne dair bir delil olarak sunulmaktadır. Hadis rivayetlerine göre Ehl-i Beyt'ten kastedilen Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Bunun yanı sıra Ehl-i Beyt sınıfına dâhil olan on dört kişinin de masum olduğu vurgulanmıştır. Kummî'nin naklettiğine göre Ahzâb Suresi 33. ayet, Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin evindeyken inmiştir. Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'yi dâhil etmeden Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i çağırarak üzerlerini Hayber malı bir kisâ / aba / hırka ile örtmüş ve “*Allah'ım! Bunlar, haklarında bana vaatte bulunduğun hane halkımdır [Ehl-i Beyt'imdir]. Allah'ım! Onlardan her türlü manevî kiri gider ve böylece onları tertemiz kıl!*” şeklinde dua etmiştir. Meclisî'nin *Bihâru'l-envâr*'ındaki bazı nakillerde Hz. Peygamber'in, “*Allah'ım, bunlar Âl-i Muhammed'dir! Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e salât et ve bereketini ihsan eyle! Sen Hamîd ve Mecîd olansın.*” şeklindeki ve “Salâvat Hadisi” olarak meşhur olan duayı da burada yaptığı anlatılmaktadır. Yine aynı şekilde Hz. Peygamber'in dilinden Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e hitaben: “*Sizinle savaşılan savaşı, dost olanla dost olurum.*”, “*Onlara acı veren bana acı vermiştir, onları üzen beni üzmüştür.*” şeklindeki rivayetler de söz konusu dört kişinin konumu pekiştirmiştir. (Adıgüzel, 2015: 131-133)

2. Kisâ-nâme Şairi Âbid'in Hayatı

Asıl adı Zeynelâbidîn Nâmık olan Âbid'in kim olduğu üzerine çalışmalar yapılmış olmasına rağmen hayatı tam olarak gün ışığına kavuşturulamamıştır. Kütüphane kataloglarında Zeynelâbidîn, Zeynelâbidîn b. Mahmûd Nakşîbendî, Âbid bin el-Hâcc Mahmûd Mehmed Zeyn el-Âbidîn, Nâmık, Âbidîn Efendi, Âbid Efendi ve Âbid gibi isimlerle anılan şaire dair bilgiye Mehmet Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde rastlanmaktadır.ⁱⁱ Âbidîn Efendi (Zeynelâbidîn) başlığı altındaki bilgi iki kısma ayrılmaktadır: İlk kısımda şairin hayatı, ikinci kısımda eserleri hakkında bilgi verilmektedir. Hayatı ile ilgili bilgiler aşağıdakilerden ibarettir:

“*Târîh-şinâs ve mutaşavvıf bir zât olup şehridir. Müddet-i medîde Manastırda ordu aklâmında yoçlamacılık vazîfesinde bulunmuşlardır. 1292 târîhinde Manastırda vefât ederek ‘Hanlarönü nâm maħalde Rufâ‘î dergâhı hazîresine defn edildi.*” (Mehmed Tâhir, 2000: 107)

Uzun süre Manastır'da kaldığı anlaşılan şair, bu sebeple kaynaklarda buralı addedilse de yukarıda geçen “şehri” ifadesi dikkate alındığında İstanbullu olmalıdır. Âbid *Dîvânçe*'sinde hem Manastır'ı hatırlatan hem de İstanbul'u ve semtlerini içeren beyitler mevcuttur:

Burc-ı Üskübden tülû' etdi Manastır şehrini

Def a-yı şâlişde tenvîr etdi ol zât-ı kirâm

Dîvânçe, T.-19ⁱⁱⁱ

Manastır müftüsü-zâde [.] Vecîhî Efendiyi

Gelip peyk-i ecel aqdem cinâna eyledi i' zâm

Dîvânçe, T.-77

Maḥbûb-ı Sitâbulda mişâl olmadı ammâ

Söz yok hele ḥübân-ı Yeñişehr-i Fenâre

Dîvânçe, G. 121-5

Şair hakkında *Osmanlı Müellifleri*'nde geçen kayda değer bir bilgi de Manastır'da ordu kaleminde uzun süre yoklamacılık yaptığı yönündedir. Yoklamacılık, "kalelerdeki savaş araçlarını bakımdan geçirmek için başkentten gönderilen denetçi" ve "künye defterlerine göre askerî muayene ve teftişle görevli kişi" (TDK Büyük Sözlük) anlamındadır. Pakalın (1993:638) yoklamacılar için "Künye defterlerine tatbikan askerî muayene ve teftişe memur olanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Piyade, suvari, Tophane ve Tersane'de bu unvanı taşıyan memurlar vardı." bilgisini vermektedir. Ayrıca yoklamacılar okuryazar ve hesaptan anlayan kişiler arasından seçilmekteydiler. (Özbek, 2010: 169) *Dîvânçe*'sine ve *Kisâ-nâme*'sine takrîz yazan Besîm Efendi de şairin mesleğine dair bu bilgiyi teyit etmektedir. Aynı bilgiyi *Kisâ-nâme*'ye Arapça bir takrîz ekleyen Seyyid Muhammed Nûrî'l-Arabî de vermektedir:

Güzîde-i 'urefâ yoklamacı-ı evvel

Kenâb-ı 'Âbid Efendi kabûl-i ehl-i kulûb

Dîvânçe, Tak., 1-2 (Besîmî)

Şimdi re'îs-i yoqlama ordu-yı Rûmili

'Âbid Efendi merkezi içre olup mekîn

Kisâ-nâme, Tak., 3

"Bunu ma'nevî oğlumuz, azîz Âbid Efendi nazma dönüştürdü. O Rumeli'deki ordu-yı hümayûnunun birinci yoklamacıdır."

Kisâ-nâme, Arapça Tak., T. Nüshası, 1b

Osmanlı Müellifleri'ndeki önemli bir diğer malumat da şairin H. 1292 / M. 1875-76 tarihinde Manastır'da vefat edip Hanlarönü mahallesindeki Rufâî dergâhına defnedilmesidir. Söz konusu tarih, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazmalar 345'te de aynı şekilde kaydedilmiştir. Ayrıca onun bu dergâha uğur olsun^{iv} diye asılan beyitleri *Dîvânçe*'sinde kayıtlıdır:

Zihî metn ü zihî şerḥ ü kerâmet

Fütûhât u Fuşûş-ı kenz-i ḥikmet

Ki bunda zübde kıldı ḥazret-i şeyḫ

Edegör men 'aref şerḥine diḳḳat

Dîvânçe, K.-11

Mesleği belli olan şairin eğitim durumu da "yoklamacı" olması sebebiyle az çok ortaya çıkarılabilir. Yoklamacıların eğitilmiş kişiler arasından seçilmesi, ayrıca Âbid'in tercüme yapabilecek kadar Arapça bilmesi ve dinî bilgilerdeki yetkinliği onun belli bir eğitim-öğretimden geçtiğini göstermektedir.

Şairin inancı ve bağlı olduğu tarikat de hem *Dîvânçe*'sinde hem de *Kisâ-nâme*'sinde açıkça ortaya konmuştur. Ayrıca her iki eserinde de bahsi geçen "Âl-i Abâ" sevgisi sadece Rumeli coğrafyasının bir etkisi olarak açıklanamaz. Şair, bilfiil Alevî-Bektâşî inancı doğrultusunda eserlerini oluşturmuştur. *Dîvânçe*'sinin pek çok yerinde Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Fâtıma, Hacı Bektâş-ı Velî ve On İki İmâm'ın anıldığı şiir ve beyitler dikkat çekmektedir:

Alevî:

Bende-i halka-be-güş-ı nebevîyem şeksiz
 Çâker-i âl-i ‘ abâ hem ‘ Alevîyem şeksiz
 Çâr-yâri edemem dâ’ireden ben tefrîk
 Sîne pür-kîne ‘ adüvv-i Emevîyem şeksiz

Dîvânçe, K.-2

Nakşî-Bektâşî-Rufâî:

Nakşî[yi]z Bektâşî-meşreble Melâmîlerdeniz
 Râfîzî merdûdumuzdur bil bizim erkânımız

Dîvânçe, G. 57-3

Melâmî-Nakşîbendî:

Melâmî Nakşîbendîyem İlâhî
 Egerçi naqşa bend oldum kemâ-hî

Kisâ-nâme, M.-26

Hız. Ali:

Çutb-ı devrân ğavs-i her-ân cân-ı cânândır ‘ Alî
 Mîr-i Kevşer şâh-ı server böyle sulţândır ‘ Alî

Dîvânçe, Kas.-1

Hacı Bektâş-ı Velî:

Muhibbindir kuluñ ‘ Âbid kabûl eyle meded senden
 Bi-ħağğın şevket-i âl-i ‘ abâ yâ ħâzret-i Hünkâr

Dîvânçe, Şitâyîş-i Hacı Bektâş-ı Velî-8

On İki İmâm:

Bana eyle teraħħum gel edem tevbe-i naşûħa
 Bi-ħağğ-ı Bâkır u Ca‘ fer daħi Zeyne’l-‘ Abâ yâ Rab

İlâhî Kâzım u Server ‘ Alî Taķi Naķi ‘ Asker

Daħi Mehdî-i dîn-perver ki odur Müctebâ yâ Rab

Dîvânçe, M.-7-8

Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin:

Çurretü’l-‘ ayn-ı Muħammed bu Hüseyn ü hem Hısan

Geldi bu şehzâdeler şânında *vâli min velâh* *Dîvânçe, Mer.-52*

Hz. Fâtıma:

Terahhüm kııl be-ḥubb-ı ḥazret-i Fâṭimatü'z-Zehrâ

Bu ol menba' -ı cümle seyyidândır yâ Resûlallâh

Dîvânçe, Kaside-i Na't-26

3. Kisâ-nâme

3.1. Kisâ-nâme'nin Tertibi

Eser, klasik mesnevi tertibine uymaktadır. *Kisâ-nâme*, biri Türkçe biri Arapça iki mensur takrîz, 35 beyitlik bir münâcât, 18 beyitlik bir mukaddime ve “Makâle” başlığı altında beş bölüm ile 41 beyitlik hâtıme, hâtıme içinde yer alan 41 beyitlik “Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin” başlıklı bir manzume, 35 beyitlik hâtımenin devam beyitleri, tarih manzumesi ve manzum bir takrîzden ibarettir. Aşağıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere birinci makale hariç, her bir makale araya serpiştirilen Arapça beyitlerle iki parçaya ayrılmış durumdadır. Makalelerde Hz. Muhammed ve “Âl-i Abâ” arasında geçen Kisâ Hadisi anlatıldıktan sonra araya Suyûtî'den alınma iki beyit ve o beyitlerin nazmen tercümesi olarak yine iki beyit girmektedir. Sonra hadis kaldığı yerden devam etmektedir.

Makâle-i Evvel'de söz konusu tertip yoktur. Burada sadece Hz. Fâtıma'nın kisâyı (şalı) Hz. Muhammed'in üzerine örtmesi olayına açıklık getirilmektedir. Diğer dört makale, Âl-i Abâ'dan bir kişinin hadisteki konumu üzerine şekillenmektedir. Makâle-i Sâni'de Hz. Hüseyin, Makâle-i Sâlis'te Hz. Hasan, Makâle-i Râbi'de Hz. Ali ve Makâle-i Hâmis'te Hz. Fâtıma üzerine kurulan metin, araya giren Arapça beyitlerle bölünmektedir. Ancak dikkat çeken nokta bu beyitlerin söz konusu kişilerin ağzından söylenmesidir.

Hâtıme bölümü ikiye ayrılmıştır. 41 beytin ardından Suyûtî'nin eserinden aktarılan ve Hz. Hüseyin'in ağzından söylenmiş, sonra çevirisi verilmiş beyitlerinden oluşan “Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin” başlıklı bir manzume yer almaktadır. Her Arapça beytin iki beyitlik nazmen tercümesi yapılmaktadır. Hz. Muhammed'in anlatıldığı beytin çevirisi dört; Hz. Ali'nin yer aldığı beytin çevirisi üç; Cebrâil Aleyhisselâm ve Hz. Hüseyin'in zikredildiği beyitlerin çevirisi ise üçer beyitten oluşmaktadır. Şahsiyetlerin kıymeti derecesinde beyit sayılarının değişkenlik gösterdiği söylenebilir. 35 beyitlik kısım ile eser tamamlanmaktadır. Manzumenin sonunda Âbid'in yazdığı bir tarih kıt'ası ile Besîm Efendi'nin kaleme aldığı manzum takrîz bulunmaktadır. Tablo, eserin bölümlerinin beyit sayılarını içermektedir:

Tablo 1: *Eserin Bölümleri*

Bölümün Başlığı	Toplam Beyit Sayısı	Hadisin Başlangıç Beyit Sayısı	Arapça Beyit Sayısı (Ebyât-ı Şerîfe)	Tercüme Edilen Beyit Sayısı (Terceme-i Ebyât-ı Şerîfe)	Hadisin Devamı Beyit Sayısı
Münâcât	35				
Mukaddime	18				
Makâle-i Evvel	16				
Makâle-i Sâni	22	9	2	2	9
Makâle-i Sâlis	22	11	2	2	7
Makâle-i Râbi	21	9	2	2	8

Makâle-i Hâmis	26	3	2	2	19
		Beytin Adı	Tercüme Edilen Beytin Adı	Arapça Beyit Sayısı	Tercüme Edilen Beyit Sayısı
Hâtime ve Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin Radiyallahu anhu	41	Hâtime	-	-	-
	3	Beyt-i Evvel	Terceme	1	2
	3	Beyt-i Sâni	Terceme	1	2
	3	Beyt-i Sâlis	Terceme	1	2
	3	Beyt-i Râbi'	Terceme	1	2
	3	Beyt-i Hâmis	Terceme	1	2
	5	Beyt-i Sâdis	Terceme	1	4
	4	Beyt-i Sâbi'	Terceme	1	3
	3	Beyt-i Sâmin	Terceme	1	2
	3	Beyt-i Tâsi'	Terceme	1	2
	3	Beyt-i 'Aşer	Terceme	1	2
	4	Beyt-i Ehade A'sher	Terceme	1	3
	4	Beyt-i İsneyn 'Aşer	Terceme	1	3
	35	Hâtime			

3.2. Eserin Vezin Özellikleri:

Bu manzumenin vezni Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün'dür. Arapçadan çevrilen beyitler Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün vezniyle kaleme alınmıştır. "Ebyât-ı Şerife-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin" kısmının tercüme beyitlerinin vezni de Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün'dür. Besîm Efendi'nin takrîzi ise Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün vezniyle yazılmıştır.

3.3. Kisâ-nâme'nin Muhtevası

Takrîzler: Eserin ulaşılabilen yedi nüshasından Milli Kütüphane nüshası hariç, altı nüshasında Âbid Efendi'ye ve Seyyid Muhammed Nûrû'l-Arabî'ye ait birer mensur takrîz bulunmaktadır. Âbid Efendi, Türkçe olarak kaleme aldığı bu takrîzde *Kisâ-nâme*'yi Seyyid Muhammed Nûrû'l-Arabî'nin heveslendirmesiyle yazdığını belirtmektedir. Hz. Muhammed'i konu edinen ayet ve ahbarı söyleyerek onun üstün vasıflarını yücelttiğini, Ehl-i Beyt'i dost bilenlerin sevaplarını arttırdığını, "temizlenmiş zümre"ye dâhil olanların kimlerden oluştuğunu ifade ettikten sonra Arapça yazılmış bu manzumeyi ele alıp yazdığını iletmektedir.

Seyyid Muhammed Nûrû'l-Arabî'nin Arapça takrîzi ise daha geniş bilgiler verir. Suyûtî'nin eserinin güvenilir ravilere dayandığını bildiren Seyyid, Tirmizî'den alınan hadisin ravilerini açıklamakta ve kısaca rivayetleri nakletmektedir. Sahabeden Sa'd bin Ebû Vakkâs ve Ümmü Seleme'den nakledilen her iki rivayette de Hz. Muhammed'in ailesi olarak Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gösterilmektedir. Kitaplarda çok fazla hadis bulunduğundan ancak *Kisâ-nâme*'nin "ecir ve sevabını yaymak için Türk dilinde düzenlendiğinden" bahseden Nûrû'l-Arabî, "Bunu ma'nevî oğlumuz, azîz Âbid Efendi nazma dönüştürdü; o Rumeli'deki ordu-yı hümayûnun birinci yoklamacıdır." bilgisini de vermektedir.

Münâcât Der-Bârgâh-ı Hazret-i Kâdi'l-Hâcât: Münâcât manzumesi 35 beyitten ibarettir. Manzumenin sonunda şair, *Kisâ-nâme*'yi niçin yazdığını açıklamaktadır:

Yazam işbu kisâ hakkında nâme

Bilinsün ne imiş ol 'âli câme

Muhibb-i âle olsun yâdigârim

Çabûl it 'izzetiñde sen bu kârım

34-35

Mukaddime: Şair, bir kıssaya yer vereceğini ve eserin beş makale ile bir hâtimeden oluşacağını bildirmektedir. Kıssa şudur: Hz. Muhammed döneminde Yemen'de yaşayan bir padişah vardır. Bu padişah, Hz. Muhammed'e bir kisâ (şal) hediye eder. Daha sonra bu ince şalı Hz. Muhammed kızı Fâtıma'ya verir. Bu şal, "Âl-i Abâ"nın "kisâ" adıyla anılmasına sebep olmuştur.

Şair, böyle bir rivayeti önceden duyduğunu ancak herhangi bir kitapta bu hadisi görmediğini söyler. Bir gün bu işin aslını arayıp sorarken bir dostun elinde bu konuda yazılmış risale bulur. Bu Arapça eser Celâleddîn Suyûtî'ye aittir. Şair, metni baştan sona okuyunca tercümesini yapmaya karar verir. Böylece kıssa artık bilinecektir. Eserin adını *Kisâ-nâme* koyan Âbid, bunu okuyan dostların mutlu olacaklarını düşünür. Muradı hüner göstermek değil, adını yadigâr bırakmaktır. Ayrıca eserin Suyûtî'nin bir metninden tercüme olduğunu haber verse de hangi eser olduğunu açıklamamaktadır.

Makâle-i Evvel: Bu bölümde Hz. Muhammed, bir gün Hz. Fâtıma'yı ziyarete gelir. Vücudunda bir kırıklık olduğunu, birazcık dinlenmesinin yeterli olacağını söyler. Bunun üzerine Hz. Fâtıma, kisâyı (şalı) getirip Hz. Muhammed'in üzerine örtmek ister. Böylece Hz. Muhammed şifa bulacaktır. Fakat Hz. Muhammed, "*Bana Allah yeter, Allah'ın şifası bize yeter.*" diyerek şalı örtünmek istemez. Nihayet Hz. Fâtıma şalı getirir ve Hz. Muhammed'in üzerine serer. O anda adeta Peygamber'in nuru, ayın halesi ile güneş gibi örtünür.

Makâle-i Sâni: Hz. Muhammed, kisânın altında yatariken Hz. Hüseyin gelir. Selam verip peygambere ne olduğunu sorar. O sırada Hz. Fâtıma, Hz. Muhammed'in kisâ altında yattığını iletince Hz. Hüseyin onun medhinde beyitler söylemek ister. Bu noktada "Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin Radiyallahu anhu" başlığı altında Suyûtî'den aktarılan iki beyit ve "Terceme-i Ebyât-ı Şerîfe" başlığı ile beyitlerin çevirisine yer verilir. İki beyitten oluşan bu çevirinin ardından hadis devam eder. Hz. Hüseyin, Hz. Muhammed gibi kisânın altına girmek isteyip de izin verilince peygamberin nezdinde Hz. Hüseyin'in rütbesi tayin olunur. Bundan sonraki her bölümde, çevirinin ardından gelen beyitlerin sayısı çeşitli olmakla beraber aynı tertip gözetilir.

Makâle-i Sâlis: Hz. Muhammed ve Hz. Hüseyin kisânın altında yatariken Hz. Hasan gelir ve dedesinin kokusunu duyar. Hz. Fâtıma durumu açıklar. Hz. Hasan bunun üzerine izin isteyip Hz. Muhammed'e şiir söylemeye başlar. "Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hasan" başlığı altında Suyûtî'den iki beyit ile bunların tercümesinin ardından hadis devam eder. Birkaç beyitlik Hz. Muhammed'in övgüsünden sonra Hz. Hasan da kisânın altına girme talebini iletir.

Makâle-i Râbi: Hâl böyleyken bu sefer Hz. Ali gelir. O da Hz. Muhammed'in kokusunu almıştır. Hz. Fâtıma olanları anlatır ve Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Muhammed'in kisâ altında olduklarını gören Hz. Ali, beyitler söylemeye hazırlanır. "Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Ali" başlıklı kısımda yine Suyûtî'den iki beyit ve tercümesi verildikten sonra Hz. Ali, kisâ altına girmek için izin ister.

Makâle-i Hâmis: Hz. Fâtıma da bu hâli görünce o da şiir okumak ve bu yakınlığa sahip olmak ister. "Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ" başlığı altında iki beyit Suyûtî'den zikredildikten sonra çevirinin ardından o da kisânın altına girme isteğini açıklar. Kabul edilince beş yâr, kisâda toplanmış olur. Âbid bu kısmın sonunda bu beş kişinin birbirlerinden ayrı görülmemesini,

hepsine hürmet edilmesini söyler ve “Âl-i Abâ”ya yakın olup onları dost edindiği için Allah’a şükreder.

Hâtîme: Kâinatın yaradılış sebebi olarak “ehl-i kisâ”nın gösterildiği bu kısmın sonunda Allah’ın beş yâre olan sevgisi, Hz. Muhammed’e müjde olarak Cebrail tarafından ulaştırılır. Bunun üzerine çok sevinen Hz. Hüseyin belagatlı bir şiir söylemek ister. Böylece “Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i Hüseyin” başlığı ile kayıtlı Suyûtî’den 12 beyit ve tercüme gelir.

Beyitlerin çevirisinden sonra manzume sona ermez, hadis kaldığı yerden devam eder: Şiiri işiten Hz. Muhammed büyük bir sevinç duyar. Bu manzumeyi okuyanlar şefaât bulacaklardır. Manzumede Hz. Ali de söze karışır ve Hz. Muhammed’den bugün bu mecliste olanları beyan etmesini ister. Hz. Muhammed de meclistikilerden şefaâtçi olur. Şiirin sonunda Âbid, Celâleddîn Suyûtî’ye dua eder. Allah’tan isteği “Âl-i Abâ”nın yolundan ayrılmamak ve günahkâr olmasına rağmen affedilmektir. Dostlardan dileği ise bu eser dile geldikçe ruhuna bir Fatîha okumalarıdır.

Târîh-i Manzûme-i Mezkûr: Bu başlık altındaki manzumeyi Âbid eseri için yazmıştır.

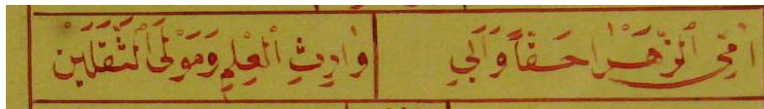
Eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Tercüman ve Hüdâî Efendi, Konya Mevlânâ Müzesi, Türkiyat Araştırmaları nüshalarına göre H. 1279 / M. 1862; Milli Kütüphane nüshasına göre H. 25 Cemâzeyi’l-evvel 1279 / M. 18 Kasım 1862; Süleymaniye Hacı Mahmud nüshasına göre H. 1279 Rebiü’l-evvel / M. 1862 Ağustos tarihlerinde kaleme alınmıştır.

Takrîz: Manastır’da ikamet eden Rumeli valisi Dîvân kâtibi Besîm Efendi tarafından yazılan tarih türünde 8 beyitlik şiir kıt’a-i kebiredir. Mef’ûlü Fâ’ ilâtü Mefâ’ ilü Fâ’ ilün veznindeki şiirde eserin övgüsü yanında Âbid hakkında kayıtlı bilgiler dikkat çekicidir. “Rengîn, latîf ve selâset” sıfatları ile övülen *Kisâ-nâme* şairi Âbid için dua edilmiş ve son beyitte tarih verilmiştir. Sene H. 1279 / M. 1862’dir.

3.4. Arapça Beyitlerin Tercüme Yöntemi

Beş makalenin içinde ilki dışında Arapça ikişer beyit ve tercümesi yer almaktadır. “Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm”, “Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hasan”, “Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Ali” ve “Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i Fâtımatü’z-Zehrâ” başlıkları altındaki iki beyt yine iki beyitle tercüme edilir. “Tercüme-i Ebyât-ı Şerîfe” başlığı altında verilen bu çevirilerde dikkat çeken hususlar şunlardır: Beyitler bire bir tercüme edilmeyip genişletilmiştir. Mesela Hz. İmâm Hüseyin’in söylediği Arapça beytin çevirisi “Bayrağı ve sancağı yükselere taşıyan Ey Allah’ın elçisi, (Resulallah) biz sana fedayız.” şeklindedir. Ancak Âbid bu beyti *Ki sensin eyleyen da’vet livâ havzû’l-’ulâya / Fedâdır yâ Resûla’llâh saña heb lâ-nihâye* şeklinde tercüme ederek küçük bazı eklemeler yapmıştır. Bu gibi genişletmeler diğer beyitlerde de göze çarpar.

Hâtîme içinde yer alan “Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin” başlıklı manzumede her bir Arapça beytin tercümesi iki beyte genişleterek yapılmıştır. Bu beyitlerde şair, ilk beyitte birinci mısraı, ikinci beyitte ikinci mısraı bazı eklemeler yaparak çevirmiştir.

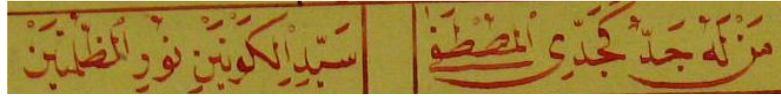

- (1) Annem muhakkak Zehrâ’dır. Babamsa ilmin varisi ve cin ile insanların efendisidir.

Tercüme:

- (1) Benim ümmim ki Zehrâdır muhâkkağ
Ki kıldı enver-i 'âlem anı Hâk
- (2) Pederim vâriş-i 'ilm oldı el-ân
Velîsidir ne kim var cinn ü insân

Aynı manzume içinde Hz. Muhammed'in anlatıldığı beytin çevirisi dört beyitle; Hz. Ali'nin yer aldığı beytin çevirisi üç beyitle; Cebrâil Aleyhisselâm ve Hz. Hüseyin'in zikredildiği beyitlerin çevirisi üçer beyitle verilerek genişletilmiştir. Bu beyitlerde ise şair söz konusu kişiler hakkındaki kişisel fikirlerine yer vermiştir.

- (1) Mustafa dedem gibi dedesi olan var mı? O, her iki cihanın efendisi ve iki karanlığın nurudur.

Tercüme:

- (1) Benim ceddim gibi âyâ cihânda
Olamaz kimseye hiç bir zamânda
- (2) Benim ceddim ki ol cedd-i Hâsendir
Anıñ cediti Hâlîl-i nûr-ı tendir
- (3) Dağî maħbûb-ı İlâh Muştafâdır
Dağî seyyid-i kevneyn Müctebâdır
- (4) Olupdur 'âlemeynde nûr-ı zulmet
Ki oldır râfi'-i küfr ü mezellet

3.5. Kisâ-nâme'nin Suyûtî'nin Hangi Eserinden Tercüme Edildiği

Âbid, eserin Suyûtî'nin bir metninden tercüme olduğunu söylese de söz konusu eserin adını zikretmez. Hanife Koncu; "Azerbaycan Multikulturalizmi: Din ve Dil Siyasetinin İnkişaf Perspektifleri" adlı konferansta sunduğu "Kisâ Hadisi'ni Anlatan İki Türkçe Mesnevî Üzerine" başlıklı bildirisinde, Âbid'in *Kisâ-nâme* ve Hüseyin'in *Haber-i Hayriyyet-eser-i Âl-i Abâ* adlı eserlerini kısaca tanıtmış ve karşılaştırmıştır. Ayrıca bu metinlerin Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Bölümü, nu. 1776'da Suyûtî adına kayıtlı *Haberu Ehli'l-Kisâ' li-Celâleddîn es-Suyûtî tegammedu'llâhu bi-rahmetihi âmîn* başlıklı yazma nüshanın ilk bölümündeki risalede yer alan Arapça manzum ve mensur kısımlarla büyük benzerlikler içerdiğini tespit etmiştir. Koncu'nun Doç. Dr. Halit Özkan'dan aldığı bilgiye göre Celâleddîn Suyûtî adına kayıtlı söz konusu eser, muhtemelen Suyûtî'nin eserleri içinde olmayıp herhangi bir eserinden alınıp risâle hâline getirilmiştir. (Koncu, 2016: 95) Kütüphanelerde yapılan araştırma da aynı sonucu doğurmuş, esere Suyûtî'nin kayıtlı

eserleri içinde rastlanmamıştır. Muhtemelen metin, Özkan'ın da belirttiği gibi Suyûtî'nin bir eserinde geçen ve Kisâ Hadisi'ni içeren bir bölümden alınmıştır.

4. Kisâ-nâme'nin Karşılaştırmalı Metni

4.1. Nüsha Tanıtımı

Eserin tespit edilen sekiz yazma nüshası mevcuttur. Ayrıca Mehmed Tâhir, *Kisâ-nâme-i Âli 'Abâ* adlı eserin matbu nüshası olduğunu, bu baskının içinde Seyyid Hâce Muhammed Nûrî'l-Arabiyyü'l-Melâmî'ye ait bir takrîzin bulunduğunu bildirmektedir. (Mehmed Tâhir, 2000: 108) Biri Türkçe Âbid Efendi'ye, diğeri Arapça Seyyid Muhammed'e ait olan bu takrîzler müellif hattı olarak kaydedilen Milli Kütüphane nüshasında yoktur. Türk Tarih Kurumu nüshası da görülemediği için konuya dair bilgi vermek mümkün olmamıştır. Manzumenin nüshaları şunlardır:

a. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Tercüman Gazetesi, Türkçe Yazmaları, Y-345

Varak: 12, cilt: siyah bez kaplı, yazı: harekeli nesih, ölçü: 220x150 mm, 155x82 mm., satır: 17 (çift sütun). Cetveller ve söz başları kırmızıdır. Eserin yazılış tarihi H. 1279 / M. 1862-63'tür.

Baş:

El-‘âlimü'l-‘âmile el-kâmilü'l-mükemmel el-‘ârifü...

Son:

Ya‘nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ‘Âbid Efendiye âferîn

b. Milli Kütüphane, Yazmalar, 8886

Varak: 11, cilt: sırtı ve köşeleri kahverengi meşin, kapakları yeşil kâğıt kaplı, mukavva, yazı: ta'lik, kâğıt: yeşil, pembe, krem rengi suyolu filigranlı, ölçü: 203x131 mm, 145x75 mm., satır: 17. Müellif hattıdır. Eserin yazılış tarihi H. 25 Cemâzeyi'l-evvel 1279 / M. 18 Kasım 1862.

Baş:

Münâcât der-Bargâh-ı Hâzret-i Kâdî'l-Hâcât

Îlâhî Hâliki celle celâle

Îlâhî Râzîki celle celâle

Son:

Ya‘nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ‘Âbid Efendiye âferîn

c. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 3860

Varak: 12, yazı: nesih, ölçü: 188x117 mm., 140x78 mm., satır: 19. Eserin yazılış tarihi H. 1279 Rebiü'l-âhir ayının Perşembe günü / M. 1862 olarak kayıtlıdır. Eserin istinsah tarihi ise H. 22 Ramazan 1280 / M. 1 Mart 1864'tür.

Baş:

El-‘âlimü'l-‘âmile el-kâmilü'l-mükemmel el-‘ârifü...

Son:

Ya' nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ' Âbid Efendiye âferîñ

d. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdâî Efendi, 1094

Varak: 13, yazı: harekeli nesih, ölçü: 197x128 mm., 155x75 mm., satır: 17. Eserin yazılış tarihi H. 1279 / M. 1862; istinsah tarihi ise H. 10 Şaban 1286 / M. 15 Kasım 1869'dur. Eserin sonunda Hüdâî Efendi Kütüphanesinin temellük kaydı bulunmaktadır.

Baş:

El- 'âlimü'l- 'âmile el-kâmilü'l-mükemmel el- 'ârifü...

Son:

Ya' nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ' Âbid Efendiye âferîñ

e. Mevlânâ Müzesi, Türkçe Yazmalar, 1665 / 3

Varak: 12 (128a-140a), yazı: nesih, cilt: şemseli, yeni cilt, ölçü: 218x145 mm., satır: 17. Eserin yazılış tarihi H. 1279 / M. 1862; istinsah tarihi ise H. 10 Şaban 1286 / M. 15 Kasım 1869'dur.

Baş:

El- 'âlimü'l- 'âmile el-kâmilü'l-mükemmel el- 'ârifü...

Son:

Ya' nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ' Âbid Efendiye âferîñ

f. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y 116 / 3

Varak: 3 (9a-11b), cilt: ebru kaplı, mukavva, ölçü: 215x140 mm, 165x95 mm. Eserin yazılış tarihi H 1279 / M. 1862; istinsah tarihi ise H. 27 Recep 1307 / 19 Mart 1890'dır. Müstensih Osman Hamdi es-Selvî. Ne yazık ki bu nüshaya ulaşmak mümkün olmamıştır.

g. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi, TAEKY 161 / 8

Varak: 10 (117-137), yazı: rik'a, cilt: mor renkte bez cilt, kâğıt: çizgili fabrikasyon kâğıt, ölçü: 200x150 mm., 165x125 mm., satır: 19. Eserin yazılış tarihi H. 1279 / M. 1862, istinsah tarihi H. 10 Şaban 1286 / M. 15 Kasım 1869'dur.

Baş:

El- 'âlimü'l- 'âmile el-kâmilü'l-mükemmel el- 'ârifü...

Son:

Ya' nî Besîm söyledi cevherli târihin

Naẓm ile yazdı ' Âbid Efendiye âferîñ

h. Milli Kütüphane, Yazmalar, 1665 / 3, 4

Varak: 2b-4a, yazı: nesih kırması, cilt: sırtı kahverengi meşin, üzeri ebru kâğıt kaplı mukavva cilt, kâğıt: mülevven, ölçü: 294x186 mm., satır: değişik. Külliyat içinde derkenarda kaydedilen *Kisâ-*

nâme, Seyfi Nizamoğlu'nun zannedilerek kütüphane kayıtlarına bu şekilde geçmiştir. Ancak eser Âbid Efendi'ye aittir.

Söz konusu nüshada diğerlerinden farklı olarak mukaddime ve hâtimedede eksik beyitler bulunmaktadır. Ayrıca münâcât, hâtimenin içinde yer alan manzume, tarih kıt'ası ve Besim Efendi'nin kaleme aldığı manzum takrîz yoktur. Derkenarda bölümleri dağınık şekilde yazılmış eserin mukaddimesi sonda yer alır. Bu bölümün ardından muhtemelen eseri derkenara kaydeden müstensihin kaleme aldığı ve Âbidin Efendi'yi öven birkaç beyit kayıtlıdır.

Baş:

İdem hamse maķāleyle ifāde

Ola bir hātimeyle istifāde

Son:

Baņa böyle emir kıldı çün Allāh

Saņa bu müjdedir bil ey şehinşāh

4.2. Karşılaştırmalı Metnin Hazırlanmasında Uyulan İlkeler

Eserin sekiz nüshasından Milli Kütüphane, Yazmalar, 8886'da kayıtlı olan nüsha, müellif nüshası olduğu belirtilmesine rağmen, yazmada herhangi bir karalama olmadığı için muhtemelen tebyiz edilmiş bir nüshadır. Çalışma, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y 116 / 3'teki nüsha hariç yedi nüshanın karşılaştırılmasıyla hazırlanmış olup nüshaların farkları dipnotlarda verilmiştir.

Farklarda kullanılan kısaltmaların anlamı şudur:

T: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Tercüman Gazetesi, Türkçe Yazmaları, Y-345.

M: Milli Kütüphane, Yazmalar, 8886.

HM: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 3860.

H: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdâî Efendi, 1094.

K: Konya Mevlana Müzesi, Türkçe Yazmaları, 1665 / 3.

TA: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi, TAEKY 161 / 8.

Mİ: Milli Kütüphane, Yazmalar, 324 / 3, 4

Eser içinde geçen ayetlerin anlamı son notlarda yer almaktadır. Metin içinde ayetler eğik yazılmıştır. Ayet, hadis ve Arapça ibarelerin çevirileri için Mehmet Yılmaz'ın *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, Ansiklopedik Sözlük* adlı eserinden faydalanılmıştır. Arapça beyitlerin ve takrîzin fotoğrafları konularak Türkçe çevirileri son notlarda verilmiştir.

Diğer nüshalarda anlam farkına yol açmayan çok küçük bazı hareke farkları olduğu için Arapça beyitler T nüshasına dayandırılmıştır.

Dipnotlarda mevcut sözcüklerin olmadığını göstermek için “-” kısa çizgi tercih edilmiştir. Aynı satırdaki ayrı rivayetler “/” eğik çizgi ile ayrılmıştır. Farkların yanlarına nüsha kısaltmaları yazılmıştır.

Metinde geçen özel isimlerin ilk harfleri büyük harfle yazılmış olup özel isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

Metin içinde eksik görülen heceler bazı yerlerde tamamlanarak bu kısımlar köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Tamamlanmayan heceler [...] şeklinde yazılmıştır.

Vezin bozukluğu ile ilgili sorunlar sonnotlarda belirtilmiştir. Zihafli hecelerde sözcüklerin ünlüleri kısa yazılmıştır: âğâz>agâz; târîh>târih, ‘âşî> ‘âşi.

Arapça-Farsça ön ekler ve edatlar eklendikleri sözcüklerden ayrı yazılmıştır. (be-hürmeti, be-pākân, bi-Haqq...) Farsça sözcüklerde sona gelen yapım ekleri sözcüğe bitişik yazılmıştır. (günehkâr, tebessümdâr...) Farsça birleşik isim ve sıfatlar arasına kısa çizgi konmuştur. (şâhib-risâlet, dil-cü...)

Metin içinde geçen araç hâl eki, çeviri-yazıda eğer yazmada elif ile yazılmışsa ayrı; elifsiz yazılmışsa bitişik yazılmıştır.

Metin oluşturulurken eklerin yazımında harekelere sadık kalınmıştır. Ancak “Resûli’l-Hağ, kenzi’d-dağâyık, ehli’l-kisâ” gibi tamlamalar “Resûlü’l-Hağ kenzü’d-dağâyık, ehlü’l-kisâ” şeklinde düzeltilmiş ve tamlamalarda müstensihin hata yaptığı düşünülerek hareke göz ardı edilmiştir. Bazı farklılarda da vezne ve anlama uygun olanları tercih edilmiştir.

4.3. Nüshalar Arasındaki İmlâ Farklılıkları

Eserin incelenen yedi nüshasında imlâ farklılıkları şu şekilde seyretmektedir:

Sözcük içinde ve sonunda yer alan n ünsüzü bazen nun bazen nazal nunla karşılanmıştır: yaratdıñ T: yaratdın M; zâtına T: zâtına M; işitmedin mi T: işitmedin mi M; vücüdün T: vücüdün M; TA; şevkıñle M: şevkınle HM; selâmin: selâmın M; İşitdin mi: İşitdin mi M, HM, H, K.

Teklik 2. şahıs iyelik eki, hem düz hem de yuvarlak ünlülü olarak harekelenmiştir: kâbuñ T: kâbın K; kuluñ T: kulin K; bunuñ T: bunıñ H, K; kûluna T: kûluna H, K.

{-(D)n-} fiilden fiil yapma eki, bazen yuvarlak bazen düz ünlülü yazılmıştır: olunur T: olunur H, K; oğındıkça T: oğundıkça H.

{+dUr} bildirme eki yuvarlak ve düz ünlülü olarak kaydedilmiştir: oldır T: oldur H, K; ma’lûmdır T: ma’lûmdur K; olupdır T: olupdur H, K.

{-mİş} öğrenilen geçmiş zaman eki, bazen dudak uyumuna girmiştir: olmuş T: olmuş K; buyrulmuş T: buyrulmuş K.

{-dUK} sıfat-fiil eki, dudak uyumuna bağlı olarak okunmuştur: oğundıkça H: oğundıkça K.

Araç hâl eki, bazen elifle bazen elifsiz yazılmıştır: şevketile T: şevket ile M, TA, HM, H, K, Mİ; şalâtile T: şalât ile Mİ; kisâ ile T: kisâyile M.

Bazı ünsüz harflerde farklı imlâ söz konusudur: pek T: bek HM; şeksiz: şekziz K; Yaradmadım T: Yaradmadım K; pâki T: bâki K; mübezzel: mübeddel H, K.

Hemzenin yazımında da çeşitlilik vardır: nisâ T: nisâ’ TA, K. Bazı sözcüklerde de “hemze”nin yerini “ye” harfi alır: fezâyil: fezâ’il M, TA, HM, H; K, Mİ.

{+I} yükleme hâli eki, Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi bazen ha-i resmiyeden sonra “hemze” ile yazılmıştır.

Farsça tamlamaların bazılarında “kesre-i izâfet” adı verilen ek, ilk sözcüğe bitişik yazılmıştır.

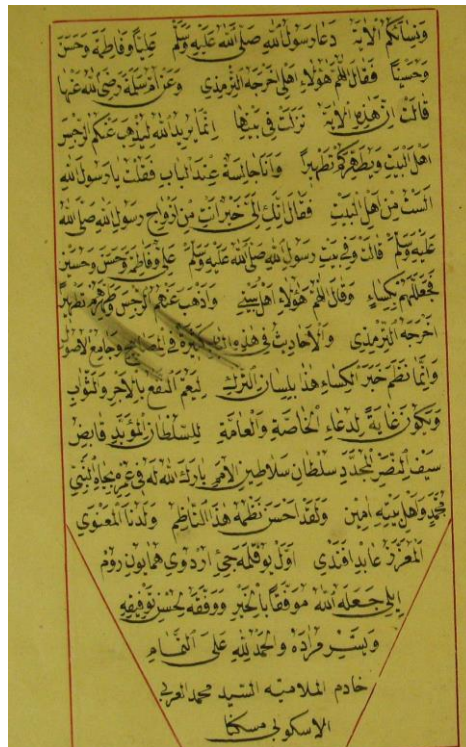
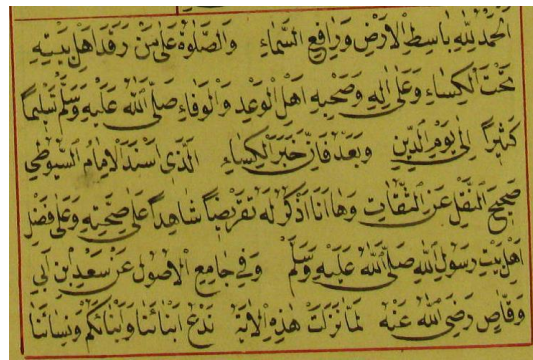
Bazı sözcük köklerinde imlâ değişikliği görülmüştür: Diyince T: Deyince H; deyü: diyü K.

Kimi ünlüler hareke ile karşılanmıştır: Yâ Rabbi T, K, H: Yâ Rabb M, TA, HM; eşki T, K, H: eşk M, TA, HM.

4.4. Çeviri Yazılı Metin

¹El-‘ālimü’l-‘āmile el-kāmilü’l-mükemmel el-‘ārifü bi’llāh **1b** el-mürşidi[ü] ili’llāhi ferīdi[ü] ‘aşrihi ve vecīdi[ü] dehre[rihi]’ mürşid-i mükerrim Mevlānā eş-Şeyh es-Seyyid Muḥammed Nürü’l-‘Arabī Efendi *aṭāllāhu ömrehu*^{vi} Ḥazretlerinin himmet-i seniyyeleriyle silk-i nazma çektiğim Kisānāme-i şerīfe manzūr-ı me‘ālīm-vüfurları olup ehl-i kisā ya‘nī ḥanedān-ı ḥazret-i ḥabīb-i Ḥudā ‘aleyhi efdālü’t-taḥāyā^{vii} efendilerimiz ḥaḳḳ-ı ‘ālilerinde olan āyāt u aḥbārī irād ile şān-ı ‘ālilerini tavşif ve tebcil ve muḥibb-i ehl-i ‘abā olanlar ecr-i cezil ve şevāb-ı cemile nā’il olarak mutataḥhirin zümresine dāḥil olacakları tebşirini beyān buyurdıktan sonra manzūme-i mezkūreyi takrīz ve ḥaḳḳ-ı kemterānemde du‘ā buyurdıklarından ‘Arabiyyü’l-‘ibāre kelām-ı ‘ālileri teberrüken işbu manzūme² bālāsına ketb ü taḥrīr olundu *Allāhü veliyyü’t-tevfīḳ ni‘me’l-mevlā ve ni‘me’n-naşir āmin bi-ḥürmeti Seyyidi’l-mürselīne ve ehli beytihi*^{viii}

Bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

¹ - : Eş-Şeyh Muḥammed Nürü’l-‘Arabī *ḳaddesellāhu sırrahu* Efendimiz ‘Arabiyyü’l-‘ibāre istiḥrāc buyurduğu TA
² işbu manzūme: - Mī / bālāsına: bālāda Mī

KISÂ-NÂME

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
Münâcât der-Bârgâh-ı Hâzret-i Kâdi'l-Ḥâcât

- (1) İlähî Ḥâliḳı *celle celâlü* **3b**
İlähî Râzıḳı *celle celâlü*^x
Eḥadsın şübhe yoḳ hem lâ-mişâlsin
Saḡa olmaz fenâ kim bî-zevâlsin
Yaratdıḡ vâḥidiyyetden cihâmı
Bu ekvâmı bu aḡyân ile ânı
İderler zâtına ḡamd u şenâyı
Yine zâtıḡ kıılır ḡaḳḳu'l-edâyı³
- (5) Bu maḡlûkât-ı 'âciz neyle bilsün
Senin şânınca lâyıḳ ḡamdı kıılsun
Meger senden ḳulûba ola ilhâm
Tecelliyât-ı zâtıḡla ola tām
O dille olınur lâyıḳ du'âlar
O dille söylenür ḡamd ü şenâlar
O dille kıılınur taḳdîs ü tenzîh
O dille olınur temcîd ü teşbîh
Ḥuşûşile bu bî-çâre günehkâr
Ola mı midḡatiḡ için sezâ-vâr
(10) Gice gündüz olupdur kârı 'işyân
Olursa yine senden aḡa dermân⁴
- Bi-Ḥaḳḳı Hâzret-i Sulṫân-ı Muḡtâr
Ki anıḡ dostluḡundan bu nümüdâr
Zuhûr-ı *küntü kenze*^{xi} oldu bâdî **4a**
Ḳamu şey'îḡ ki oldır bil mebadî⁵
- Hezârân şad-hezârân eyle yâ Rab
Şalâtile selâmı sen aḡa hep
Bi-Ḥaḳḳı Hâzret-i Şiddîḳ-ı ekber
Bi-Ḥaḳḳı Hâzret-i Fârûḳ-ı server
- (15) Bi-Ḥaḳḳı zât-ı Zî'n-nüreyn-i 'Osmân
Buları yâr idinmişdir o sulṫân
Bi-Ḥaḳḳı Hâzret-i Kerrâr-Ḥayder
Ki oldır fâtiḡ-i ebvâb-ı Ḥayber
'Alîdir ehl-i beytiḡ ser-firâzı
'Alîye keşf idüpdür cümle râzı
Anıḡcün şânına bâb-ı Medîne⁶
Buyurdu ol imâm oldu bu dîne
- Biri şems-i nübüvvedir muḡaḳḳaḳ
Biri mâh-ı velâyetdir muḡaḳḳaḳ
(20) Daḡı Fâṫımatü'z-Zehrâ İlähî
Ki ol ḡayrû'n-nisâ oldu kemâ-hî

³ ider: kıılır M; TA; HM; H; K

⁴ Olursa: Olurına K

⁵ şey'îḡ: şey'e TA / oldır: oldı HM

⁶ bâb-ı: bâb ü H; K

Anıñ şıdķ-ı şafāsı hürmetiçün
 Anıñ mihr ü vefāsı hürmetiçün⁷
 Cenāb-ı Müctebā şevķına yā Rab
 Daħi şāh-ı Hüseyn ‘aşķına yā Rab
 Be-pākān-ı imāmān-ı münevver⁸
 Bi-Ĥaķķı cümle ma‘ şümān-ı enver
 Daħi ezvāc-ı pākān-ı muṭahhar
 Daħi bi’l-cümle aşķāb-ı muṣaffer
 (25) Bu ‘ Ābid ķulına ‘ afv u ‘ aṭā ķıl
 Kūşād it bāb-ı raħmıñ sen hüdā ķıl
 Melāmī Naķşibendīyem İlāhī
 Egerçi naķşa bend oldum kemā-hī
 Şuverden eyle sen āzād beni hem⁹
 Kılām pāk-ı nigāhı aşla her dem
 Beni ķoyma ḍalālīde ķıl imdād
 Açup hādī ķapusıñ eyle imdād

Saņa her ān budur ‘ arz u niyāzı **4b**
 İlāhī sen bilürsin cümle rāzı¹⁰
 (30) Çü bildim kim ĥabībıñdır cihāna¹¹
 Olan bā‘ iş bu kevn-i ins ü cāna

Anıñla olunur çün saņa vuşlat
 Anıñla bulunırsar çünki devlet
 Bilürim işte ol āl-i kisāyı
 İderim anlara dā’im şenāyı
 Baņa ķudret virüp sen eyle iħsān
 Olam āl-i ‘ abā meddāhı her ān
 Yazam işbu kisā ĥaķķında nāme
 Bilinsün ne imiş ol ‘ āli cāme

(35) Muħıbb-i āle olsun yādigārım
 Ķabül it ‘ izzetiñde sen bu ķārım

Muķaddime

(1) İşit ey ‘ aşıķ-ı şıdķ-ı vefā sen
 Kisā ehliñ beyān idem saņa ben
 Gerekdir bir muķaddime ola tā
 ‘ Ayān olsun bu dil-cū kışşa cānā
 İdem ĥamse maķāleyle ifāde
 Ola bir ĥātımeyle istifāde
 Zamān-ı Muştafāda vardı bir şāh
 Yemen ilinde mālīkdı o āgāh
 (5) Muħıbb idi Resül-i kibriyāya
 Daħi ‘ aşıķ idi āl-i ‘ abāya
 Hediyye eylemişdi bir kisāyı
 Aña taķdīm idüp medħ ü şenāyı

⁷ ü: - M; TA / mihrı K

⁸ Be-pākān: Beyān TA

⁹ Şuverden: Şuvin TA

¹⁰ cümle: bu HM

¹¹ ki: kim M

Kisâ bir ince şâl nev^ç-i ^ç abâdır
 Anı pûşîde kılmaklık sezâdır
 Resûlu'llâh daği kılmışdı ihdâ
 Temellük eylemişdi anı Zehrâ
 Sebeb olmuş kisâ lafz-ı edâya
 Ki bu tesmiyye-i âl-i ^ç abâya
 (10) Olurdı gerçi böyle bir rivâyet **5a**
 Velâkin görmemişdim bir kitâbet
 İderken cüst-cû şevkile her dem
 Şorarken herkese aşlın dem-â-dem¹²
 Bulup ihvân yedinde bir risâle
 Yazılmışdı aña işbu maķâle
 Celâle'd-dîn Suyûtî nâmı dâna
^ç Arabca eylemiş taħrîr-i ra^ç nâ
 Anı başdan başa kıldım kırâ'at
 Baña bir şevk-ı ter virdi nihâyet
 (15) Didim bir tercüme yazam kisâyâ
 Şıgınuş dergeh-i âl-i ^ç abâyâ
 Ki ol mazmûnile hem ola manzûm¹³
 Bu vechile bu kışşa ola ma^ç lûm
 Kisâ-nâme deyü idüp anı yâd¹⁴
 Oķındıkça muħibbân ola dil-şâd
 Murâdım yâdigâr-ı rûzigârdır^{xii}
 Hüner izhârı yoħsa ne revâdır¹⁵
Makâle-i Evvel
 (1) İşit ey ^ç aşık-ı şeydâ bu ħâlî
 Nedir âl-i ^ç abâ diñle bu ķâlî
 Gelüp bir şeb şerefle faħr-i ekvân
 Serây-ı ħâzret-i Zehrâyâ miħmân
 Selâm virdi sa^ç âdetle Betûle
 Tebessümdâr olup her şağ şola
 Alup Zehrâ selâmıñ ^ç izzetile
 Buyur luş it kerem kılmaklık şevketile
 (5) Kudûmıñ başdığı yerler sezâdır
 İderse minneti ^ç arşa revâdır
 ^ç Uyûna ħâk-pâyıñ tütüyâdır
 Niğâhıñ ħasta-i câna devâdır
 Buyurdı faħr-i ^ç âlem aña cânım
 Ki sensin bu cihânda ħânumânım

¹² Şorarken herkese aşlın dem-â-dem: - MÎ

¹³ hem ola: ola hem MÎ

¹⁴ idüp anı: anı idüp MÎ

¹⁵ -: Ehl-i dünyâyâ meyl itmek ħaķâdır

Böyle zâtları bulmaklık şafâdır

İşitdim ^ç Âbidin nâmında bir zât
 Tercüme itmiş(dir) ħafıyyü't-tamât
 Muħibb-i ħânedân-ı şâdıķ-ı yâr
 Kisâ envârını eylemiş izhâr
 Ehl-i imâna eylemiş yâdigâr
 Böyle zâtlar olur elbet berħudâr MÎ

Biraz vardır vücūdım inhirāfı 5b
Diler rāḥat ola miḳdār-ı kāfī

İdem pūşīde ihzār it kisāyı

İde rāḥat göñül bulsun şafāyı

(10) Didi faḥrū'n-nisā kim ḥaşbūna 'llāh^{xiii}

Bize kāfī daḥi şāfī hüve 'llāh^{xiv}

Degil hāşā mizāc-ı Faḥr-i 'ālem

Küdürāt-ı kevinle ola muğmem

Tevārüd eylemekde feyz-i aḳdes

Derūnı pür idi feyz-i muḳaddes

O dem olmuş idi çün aḡa ḥāşıl

Kemāl-i vaḥdetile cem'e vāşıl

Ki gelmekdi o dem farḳa murādı

Beyānçün ümmete rāh-ı reşādı¹⁶

(15) Getürdi ḥāşılı ol dem kisāyı

Ki pūş itsün Cenāb-ı Muştafāyı

Şehāb ile şemis-veş oldı mestür

Kisāyı örtününce şanki ol nūr

Maḳāle-i Şānī

(1) O demde geldi sa'ādetle Ḥüseyn

Ki oldur cümlemizce ḳurretü'l-ayn

Selām virdi selāmıḡ aldı Zehrā

Didi ey vālide n'ola bu k'āyā

Meşām-ı cāna būy-ı Faḥr-i 'ālem

İrişdi ḥikmetiçün eyle maḥrem

Buyurdi Fāḫıma 'izzetle cānā

Kisā taḥtındadır ol 'ālem-ārā

(5) Füyüzāt-ı İlāhī bele ol nūr¹⁷

Bizi başdan başa hep ḳıldı mesrūr

Şalātile selām vir ḥāk-pāya

Diler yüz sürmegi 'arş hem o pāya

İdüp medḡ ü şenā hem söyle ebyāt¹⁸

Şi'ir inşād idüp eyle taḥıyyāt

Şalāt-ı bī-nihāye ḳıldı ol şāh 6a

Daḥi pek çok taḥıyyat itdi ol māh

Bu ma' nī-pür-kerāmātı ḳılup yād

Bu ebyāt-ı belīḡ[ı] ḳıldı inşād

Ebyāt-ı Şerīfe-i Seyyidinā Ḥazret-i İmām Ḥüseyn Raḡıya 'llāhu 'Anhu^{xv}

Tercüme-i Ebyāt-ı Şerīfe

(1) Muḥabbet eylerim zātına nisbetle kisāya

Ki sendedir şifā ḡıbb olmadı ḥācet devāya

¹⁶ Beyānçün: Beyān çü M

¹⁷ bele: beledür Mİ

¹⁸ ü: - Mİ

(2) *Ki sensin eyleyen da' vet livâ havzû'l-'ulâya
Fedâdır yâ Resûla'llâh sağa hep lâ-nihâye^{xvii}*

(1) Virüp bundan girü yine selâmi
Didi kim yâ Resûla'llâh revâ mı
Olur mı bendeçe izn-i hümâyün
Eyâ ceddâ amân kııl beni memnün

Olam taht-ı kisâya ben de dâhil
Ki sensin ma' den-i cümle feżâyil
İdince bu niyâzı çünki ol şâh
Teraḥḥüm kııldı aḡa ol şehinşâh

(5) Şudûr itdi o dem izn-i hümâyün
Deḡalet itdi ol şâh oldı memnün
Varup dâhil olup ol dem kisâya
Aḡa da sâyebân oldı o sâye

Meger işitmedin mi sen ey ' aşık
Ne buyrulmuş anıḡ şânınca lâyıḡ¹⁹
Hüseyn benden daḡı hem ben Hüseyn den 6b
Şudûr itmiş bu nuḡḡ ol zî-keremden²⁰

Bu sözden sen var aḡla şâh-ı dîniḡ²¹
Kıyâs it rütbesin ya' nî Hüseyniḡ
Maḡâle-i Şâliḡ²²

(1) Sa' âdetle o ḡin içre Ḥasan hem
İrişdi ol arada oldı mun' em
Selâm virdi o dem Zehrâya ol şâh
Selâmıḡ aldı çünki ol yüzi mâh

Meşâm-ı dil eyâ devletli mâder
Olupdır büy-ı ceddikle mu' aḡtar
Didikde Fâḡıma ey nür-ı ' aynım
Benim ey ḡonca-i nevres fidânım

(5) Belî ceddinḡ Hüseyn ile yaturlar
Şarılmış birbirine iki nûrlar
Kisâ tahtında mestûr oldı anlar
Tecellî zât ile nûr oldı anlar

Şalât ile selâm it bi-nihâye
Ola ḡör muntaḡır luḡ u ' aḡaya
Şalâtile selâm idince ol şâh
İdüp redd-i selâm luḡfile ol mâh

İzin var mı baḡa kim eyleyem yâd²³
Ki ḡaḡḡ-ı eḡrefinde şî' ri inşâd
(10) Resûlü'l-Ḥaḡ buyurdu Müctebâya
İzindir söyle şî' ri Muştafâya

Belâḡatle kıilup bu nuḡḡı irâd
İdüp şân-ı nebîyi böyle hem yâd

¹⁹ şânınca: şânında M / şânına Mİ

²⁰ Şudûr: Zuhûr Mİ / ol: oldı Mİ / zî-keremden: keremden Mİ

²¹ - : sen M; TA; HM; H; K; Mİ

²² Maḡâle-i Şâliḡ: Tercüme-i Maḡâle-i Şâliḡ Mİ

²³ kim: da Mİ

Ebyāt-ı Şerīfe-i Seyyidinā Hazret-i İmām Hasan Rağıya 'llāhu 'Anhu

Tercüme-i Ebyāt-ı Şerīfe 7a

- (1) *Senin kıbuş ümüdü nür-ı sâî'dır eyâ Maħmûd*
Vücüdün cümle mevcûda şefâ'atçün olup mevrûd
 (2) *Ki sen Hayri'l-Halâyıksın kisâ ile olup mefkûd*
Qılup Kenzü'd-Dağâyık Hağ vücüdün sırrıdır mevcûd

(1) Buyurdu dağı hem izn-i şerîfin
 Ola mı kıuluna olam redîfin

Bağı ruşşat virüp sen eyle ihsân
 Olam zâtinla yâ ceddât miħmân

Buyurdu Fağr-i 'âlem işte ol dem
 Değâlet it bizimle sen de ol hem

Kisâya ol dağı kıldı değâlet
 Ne vağdetdir ne vağdetdir bu ħâlet

(5) Bu ma' lümdür buyurdu Fağr-i 'âlem
 Buların şânına bu nuğk-ı efğem

Ŧutan dost bunları oldı bağı dost
 İlâhî sen de Ŧut anı sağı dost

Dü-' âlemde bulam dırsen selâmet
 Buları dost Ŧutan çekmez nedâmet

Mağâle-i Râbî'

(1) O demde hem irişdi Şâh-ı Merdân
 Selâm virdi şerefle Şîr-i Yezdân

Didi ey bint-i şâh-ı her-dü-' âlem
 Ki sensin Murtażâya yâr-ı hem-dem

Selâmın aldı Zehrâ Murtażânın
 Ħudâ arslanı ol şâhib-vefânın

Didi Zehrâya ol Şâh-ı Velâyet²⁴
 Ki sensin şâhib-i ' izz ü sa' âdet²⁵

(5) Meşâm-ı câna irdi büy-ı mağbûb **7b**

Ki büy-ı Muşafâdır cümleden ħûb

Cevâb virdi o dem Zehrâ o şâha
 İşâret eyleyüp ol ulu câha

Kisâ tağtında oldı işte mestûr
 Ħüseyn ile Ħasan hem dağı ol nûr

Ŧarîb olup kisâya işte Ħayder
 Şalâtile selâmın itdi evfer

Buyurdu hem belâgatle bu nuğkı
 Tevâzu' la muğabbetle bu nuğkı

²⁴ velâyet: vilâyet K

²⁵ şâhib ü: şâhib-i HM; Mİ

Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm 'Alî Kerrema 'llâhu Veche^{xix} ve Rağıya 'llâhu 'Anhu²⁶

xx

Tercüme-i Ebyât-ı Şerîfe

(1) Kisâ tahtında maḥfî oldı lâkin nûr-ı sâṭı' dır

Ki berķ-ı ḥâṭif-âsâ sūr'at-i seyrile lâmi' dır

(2) Muḥaḳḳaḳ şevķile ehl-i Betül ezyed medâmi' dır

Dökerler eşki yüz üzre velâkin ḥalķa şâfi' dır²⁷

(1) Selâm virdi şenâ kıldı aña hem

Didi yâ Seyyid ü Mevlâ-yı 'âlem

Buyurdı yâ Resûla'llâh saña biz

Ḳamu 'âlem ḳamu eşyâ fedâyiz²⁸

Selâmın redd idüp şâḥib-risâlet

Buyurdı yine gör Şâh-ı Velâyet

Bize izn-i hümâyün ile destür

Olur mı olayım birlikde mestür

(5) Baña luṭf eyleyüp vir sen icâzet 8a

Kisâya eyleyem ben de deḥâlet

Bizimle sen de ol dâḥil kisâya²⁹

Diyince Faḥr-i 'âlem Murtażâya

Olup anlar ile mestür kisâda

Olup dâḥil cenâb-ı Murtażâda

Bunıñ şânındadır min-nûr^{xxi}-ı vâḥid³⁰

Buları dâ'imâ bir ol müşâhid

Maḳâle-i Ḥâmis

(1) Görünce işbu ḥâli daḥi Zehrâ

Tazarru' eyleyüp hem oldı gūyâ

Teveccüh eyleyüp semt-i kisâye

Şalât idüp Resûle bî-nihâye

Sa'âdetle olup bu şi'ri ḳâ'il³¹

Ki şeksiz ol olupdur ḳurba nâ'il

Ebyât-ı Şerîfe-i Seyyidinâ Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ Rağıya 'llâhu 'Anhâ ve Arzâhâ

xxii

Tercüme-i Ebyât-ı Şerîfe

(1) Gözüm yaşı taşup şevķile aḳdı eyledim irsal³²

Ḳudūmina müzemmil Ḥâşimi ey şâfi'-i iclâl

²⁶ Rağıya 'llâhu 'Anhu : - TA

²⁷ eşki: eşk M; TA; HM

²⁸ ḳamu: bütün Mİ

²⁹ sen de ol: ol sen de TA

³⁰ min-nûr: min-rû HM / şânındadır: şânında TA

³¹ şi'ri: şi're Mİ

³² şevķile: şevķıñle M; HM

(2) *Eyā cedde'l-Haseneyn yā resūli'l-ḳurbı ve'l-viṣāl*
*Kisā tahtında bedr olmış münevver māh gibi ikmāl*³³

(1) Daḫı ōnra selām virdi Resūle **8b**
 Terahḫüm eyleyüp Ḥazret Betüle
 İdüp redd-i selāmın çün Muḫammed
 Cenāb-ı Fāṭıma Zehrāya Aḫmed
 Buyurdı Fāṭıma ey ḳible-i dīn
 Saḫa cümle fedā ey ḳurretü'l-ayn
 Olur mı baḫa ruḫṣat bu kisāya
 Deḫālet eyleyem āl-i abāya

(5) Cenāb-ı Faḫr-i ālem virdi ruḫṣat
 O da dāḫil olup buldı sa'ādet³⁴

Buyurdı ōnına ol ōāh-ı *levlāk*
 Ki anıçün yaradıldı bu *eflāk*^{xxiii}
 Baḫa sevgülidir Zehrā nihāyet
 Ki oldır ḫatun-ı yevmi'l-ḳiyāmet
 Aḫa ruḫṣat olur yevm-i ḳiyāme
 Őefā'at eyleye ol ḫāṣṣ u āma
 Buyurdı Fāṭıma bir bıḫ'a benden
 Zuhūr itdi ki bir cüz' cān u tenden³⁵

(10) Anı i'zāb iden beni ider bil
 Diyince Faḫr-i ālem böyle ey dil
 N'olur ḫāli' adū olan kisāniḫ
 Ḳulı olmazsa bu āl-i abāniḫ
 Naḫar ḳıldı bu beṣ yāre muḫaḫḳaḫ
 Vücūd-ı vāḫidiyyet üzre bil Ḥaḫ

Őaḫın bunları sen de ḫayr görme
 Ḥaḫiḳat bir vücūddır ayrı görme³⁶
 Őalātile selām ḳıl bī-nihāye
 Hemān 'Ābid müdām āl-i abāya

(15) Buları kim tevessül ḳılsa dā'im
 Dilerse ḫāceti Ḥaḫdan müdāvim
 Ki bī-ṣübhe olur vāḫi' icābet
 Eṣerde böyle geldi bu rivāyet

Ḳabūl itdi du'āsiḫ Ādemiḫ Ḥaḫ
 Bularıḫ ḫürmetine bil muḫaḫḳaḫ
 Őalātile selām yā Rabbi ala
 Ola ezvāc-ı aṣḫāb-ı kemāle

Biḫamdi'llāh cenāb-ı Rabb-i izzet **9a**
 Beni ḳıldı muḫibbi-āl ne devlet

Ḥātime³⁷

(1) Bu meclis oldı vāḫi' çünki böyle
 Zuhūr-ı Ḥaḫ ne yüzle oldı söyle

³³ *kimi:gibi* M; HM; K; Mİ

³⁴ sa'ādet: selāmet TA

³⁵ cüz': ḫayr TA / u: - Mİ

³⁶ Ḥaḫiḳat bir vücūddır ayrı görme: - Mİ

³⁷ Ḥātime: - Mİ

Nidâ itdi Cenâb-ı Hâk Te'âlâ
Münezzehdir anıñ yođ mişli aşlâ
Melekler zümresine didi Allâh
Dağı hem hâmilân-ı 'arşa ol şâh
Dağı hem sâkin-i arz u semâya³⁸
Kasem buyurdı 'izzetle seĥâya
(5) Yüce ĥalk itdigi 'ulvî mekâna
Dağı ĥalk itdigi kevn ü cihâna³⁹
Buyurdı 'izzetile dağı bi'llâh
Didi ĥalk itmedim bu ĥalkı Allâh⁴⁰
Semâyı mâ'î hem arz u cibâli
Dağı mâzî vü müstaĥbel ü ĥâli
Dağı küffâr-ı mülhid bu müselmân⁴¹
Dağı cânile nârı hem bu insân
Dağı bahri dağı aĥcâr u eşcâr
Dağı rûzı dağı bu şeb bu enhâr
(10) Dağı şey'en li-şey'in cümle eşyâ
Yaratmadım buyurdı Hâk Te'âlâ⁴²
Yaratdım 'aşkına ehlü'l-kisânı⁴³
Ki ya' nî şevkına âl-i 'abânı⁴⁴
Buyurdı hem dağı Cibrîle Allâh
Ĥaber vir kim ĥabîbim ola âgâh
Bu ĥalkı itmedim ĥalk hem cihânı
Yaratmadım cihânda ins ü cânı
Yaratdım ĥubbına âl-i 'abânı
Dağı 'aşkına bil ehl-i kisânı
(15) Nüzül itdi o dem Nâmûs-ı Ekber
Selâmıñ virdi beş def'a mükerrer
Nidâ itdi ki yâ [vü] tâ vü yasîn **9b**
Selâm olsun saĥa her ân u her ĥin
Didi hem yâ müdeşşir yâ Muĥammed
Selâmım ola saĥa cümle bi-ĥad
Didi hem yâ müzemmil aşl-ı 'âlem⁴⁵
Saĥa olsun selâmım her dem-â-dem⁴⁶
Buyurdı yâ Nebiyya'llâh saĥa heb
Selâm olsun hemân her rüz her şeb
(20) Saĥa hem ümmetine kıldı Sübhân
Berekâtile raĥmet luĥf u iĥsân
Virince Cebrâ'îl böyle selâmı
Didi Faĥr-i cihân cümle tamâmı

³⁸ sâkin ü: sâkin-i M; HM; H; K

³⁹ kevn ü: kevn-i Mİ

⁴⁰ İtmedim: itdi kim Mİ

⁴¹ küffâr-ı: küffâr ü Mİ

⁴² Yaratmadım: Yaratdığım Mİ

⁴³ Yaratdım: Ki ancaĥ Mİ

⁴⁴ şevkına: şevkıla H; K; Mİ

⁴⁵ yâ: - M

⁴⁶ her: hem M

İşitdim peyk-i   izzet oluban řād
 Nedir emr [yā] İllāhī eyle sen yād
 Ne oldu diňle hem řimdi kelāmı
 Tamām idince Cebrā’īl selāmı
 Beřāretle didi Cibrīl-i ekrem
 Ki sensin bil ħabību’İllāh-ı efĥem⁴⁷
 (25) Buyurdı   izzetim ħaĥķıĥūn ol řāh
 Ĥabībim iřbu gūne ola āgāh
 Ķasem idūp didi ħaĥķ itmedim ben
 Bu ħaĥķdan bir şey[i] cāmīd gerek ten
 Muĥabbet eyleyūp ehl-i kisāya
 Ki ya’ nī ħamse-i řāĥib-  abāya
 Yaratdım anlara idūp muĥabbet
 Cihānı eyledim bōyle   imāret⁴⁸
 Nūzūl it yā Emīn bōyle ħaber vir
 Ĥabībim Muřtafāyı eyle tebşir
 (30) Baņa bōyle emir kıldı ĥūn Allāh
 Saņa bu mūjdedir bil ey řehinřāh

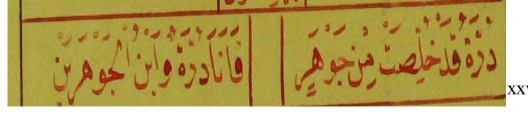
 Bu tebřir oldu ĥūnki iřte ma’ lūm
 Buyurdı Ĥazret-i Ĥūseyne-i maźlūm
 Didi yā ceddāt izn-i hūmāyūn^{xxiv}
 Olur mı řevķile dil oldu memnūn
 şi’irden eyleyem birķaĥ beyit yād 10a
 Ĥudāya řūkr ola kıldı bizi řād
 Buyurdı Fahr-i   ālem aņa ol dem
 İzindir sōyle sen ey ġonca-i fem
 (35) Alınca ruĥřatı ol řāh-ı pūr-dād
 Belāġatla bu nazmı kıldı inřād
 Degil ĥaddim ki ol nazm-ı řerīfi
 Ķılam ben tercūme olam redīfi
 Kemāl-i luşfına kıldım recālar
 Der-i   afvına itdim ilticālar
 Gelince ħalbime arzū vū ĥ^vāhiř⁴⁹
   Alāmāt-ı izindir bu nūmāyiř
 Gelūp ġayret o dem kıldım āġāzı
 Aĥıķdır anlarıġ bāb-ı niyāzı
 (40) Ķılup tercūme ol nazm-ı řerīfiġ
 Ki bařķa bařķa her beyt-i lařifīġ
 Oķu nazm-ı řerīfi   āřıķā sen
 Ķılup min-ġayri ĥaddin tercūme ben

⁴⁷ efĥem: eger Mİ

⁴⁸   imāret:   ibāret Mİ

⁴⁹ vū: - M

Nazm-ı Şerîf-i Seyyidinâ Hazret-i İmâm Hüseyin Rağıya 'İllâhu 'Anhu
Beyt-i Evvel

Tercüme

- (1) Muhaqqak cins-i cevherden cüvân-cü
 Olup hâliş güzide olsa dil-cü
 (2) Olunca imdi ben dürr-i yetimem
 Ki ibn-i cevhereyn böyle kerimem

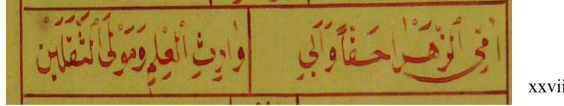
Beyt-i Şânî

Tercüme

- (1) Olupdır vâlidim şems-i haqîkat 10b
 Daği ümmim olupdır mâh-ı şefkat
 (2) Benim beyne'l-münîrindir zühûrum
 Benem kevkeb kıyâs it kim ne nûrum

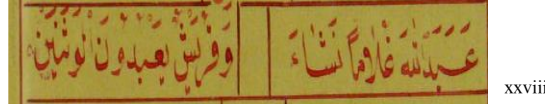
Beyt-i Sâlis

Tercüme

- (1) Benim ümmim ki Zehrâdır muhaqqak
 Ki kıldı enver-i 'âlem anı Haq
 (2) Pederim vâriş-i 'ilm oldı el-ân
 Velîsidir ne kim var cinn ü insân⁵⁰

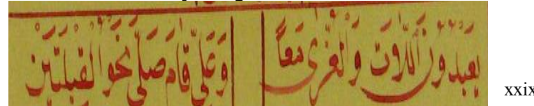
Beyt-i Râbi'

Tercüme

- (1) Zuhûr itdi gûlâm-ı Haqq-ı a' lā
 Ki oldı 'Âbid-i Rabb-i Te'ālā
 (2) Kureyş[.] oldılar 'abd-i şanem hem
 Taparlar iki puta böyle her dem

Beyt-i Hâmis

Tercüme

- (1) 'İbâdet eylediler hem devâmî
 Taparlar Lât u 'Uzzāya müdāmî⁵¹

⁵⁰ ü: - M; TA; HM

⁵¹ u: - M; TA; HM; TA

(2) Şalāt-ı kıbleteyne oldı kı̄'im 11a
 'Aliye kıbledir Allāh dā'im

Beyt-i Sādis

xxx

Tercüme

- (1) Benim ceddım gibi āyā cihānda
 Olamaz kimseye hiç bir zamānda
 (2) Benim ceddım ki ol cedd-i Ḥasendir
 Anıñ cedd-i Ḥalīl-i nūr-ı tendir
 (3) Daḡi maḡbūb-ı İlāh Muştafādır
 Daḡi seyyid-i kevneyn Müctebādır
 (4) Olupdur 'ālemeynde nūr-ı zulmet
 Ki oldır rāfi' -i küfr ü mezellet⁵²

Beyt-i Sābi'

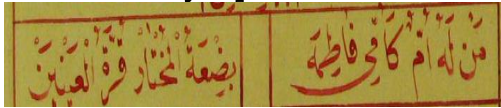

xxxı

Tercüme

- (1) Babamdır çünki bildik oldı Ḥayder
 Kimiñ vardır ebī ol gibi server
 (2) Esedu'llāh-ı gālibdir işitdik
 'Alī bin Ebi Ṭālibdir işitdik
 (3) Kim oldır kätıl-i küffār-ı eşrār
 Ḥuneyn ü Bedir Uḡudda o serdār⁵³

Beyt-i Şāmin

xxxii

Tercüme

- (1) Benim ümmim gibi bulmadı bir ferd 11b
 Ki oldır bıd' a-ı muḡtār-ı Aḡmed
 (2) Daḡi hem nūr-ı 'ayn-ı Muştafādır
 Daḡi zevc-i 'Aliyye'l-Murtażadır

Beyt-i Tāsi'

xxxiii

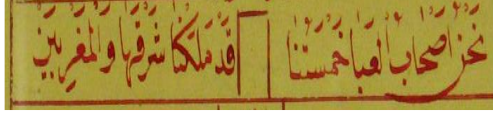
Tercüme

- (1) Benim 'ammim gibi 'ammi kimiñ var
 Ki olmuşdır cenāḡeyn ile Ṭayyār
 (2) Anıñ hem cedd-i pāki oldı Hāşim
 Şehādetle ḡuzūrı buldı dā'im

⁵² rāfi' ü: rāfi' -i M; HM

⁵³ ü: - TA; HM

Beyt-i 'Aşer

xxxiv

Tercüme

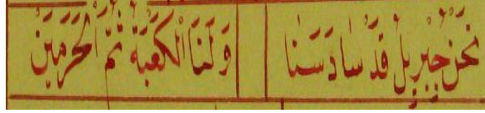
(1) Bizi gör hamse-i şâhib-^ç abâyız

Ki cümle dertli dillerce devâyız

(2) Muhaqqak mülkimizdir şarq ğarb hem

Biziz hem pâdişâh-ı her-dü-^ç âlem

Beyt-i Eħade 'Aşer

xxxv

Tercüme

(1) Bize sâdis olupdur peyk-i ^ç izzet

Ki ceddin Muşafâya kıldı ħidmet

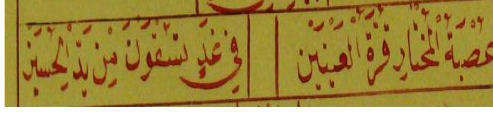
(2) Ki ol Cibrîl durur Nâmüs-ı Ekber

Bize ħidmet ile oldu müfehħar

(3) Bizimdir şübhe var mı Ka^ç betu'llâh 12a

Daħi hem Ħaremeyne oluben şâh

Beyt-i İşneyn 'Aşer

xxxvi

Tercüme

(1) Benem evlâdının evlâdı bil sen

Olur mı ben gibi ^ç âlemde aħsen(2) Daħi hem kıretü'l-^ç aynem ResûliñDaħi Ħayder Ħasan hem de Betüliñ⁵⁴

(3) Benem Ħüseyn-i mazlüm-ı suħanver

Yedimle şulanısar ehl-i maħşer

(1) Buyurdı çünki bu nazm-ı lañifi

Gelüp cüşa anıñ tab^ç-ı şerifiTebessüm kıldı zâhir Faħr-i ^ç âlemBuyurdı luñfile üç kez bunı hem⁵⁵Didi aħsentü aħsentü a aħsen^{xxxvii}Ki olduñ bizlere nür-ı ^ç uyün senBuyurdı yâ Ħüseynin bāreka'llāh^{xxxviii}

Mübārek eylesün buyurdı ol şâh

(5) Rivāyet olunur böyle muħibbān

Muħabbetle bu nazmı kim oқuyan

⁵⁴ Derkenar: Laqab Fāñmatü'z-Zehrā Rağıya'llāhu 'Anhā K

⁵⁵ luñfile: - TA

Olur maẓhar ŧefā' ātine elbet
Olur nā' il ' ināyātına elbet

Bu meclis çün bu rütbe oldu ' ālī
Güzel gūŧ it tefekkür kı l me' āli

Semādan oldu nāzil iŧte ol dem
Mu' allā sufre-i mā' ide efhem

Tenāvül eyleyüp andan ıa' āmı
İŧitdin mi bu beŧ zāt-ı hümāmı

(10) Bu meclisde olunca böyle ' izzet **12b**
Vuķū' buldı bu rütbe çünki devlet

Su' āl itdi bu demde ol suħanver
Resūllu' llāha ya' nī ŧāh-ı Ħayder

Didi kim yā Resūl-i kibriyāyız
Saħa cān u göñülde heb fedāyız⁵⁶

Bu meclisde olan faẓlı beyān it
Anıñ eŧmārını nuııķ it ' ayān it⁵⁷

Buyurdı ' ālemeyniñ pādiŧāhı
İŧit yā Bu' l-Ħasan faẓlı kemā-hī

(15) Bu meclis yād olunmaz olsa illā
Olur ŧevķ-ı derün ile hüveydā

O meclis ŧāħibi bil oldu dilŧād
Olur hem feza' -ı ekberden āzād

Dilek itdi yine ol Sidre-pāye
Temessük eyledi bāb-ı recāye

Tezāyüd eyle bu bābda beyānı
Mübezzel kı l bize ol armağanı

Yine ol dem sa' ādetle buyurdı
Kemāl-i luııķ ile diller ıoyurdı

(20) Didi kim yā ' Alī zevceñ Betüle
Daħi evlādına saħa Resüle

Ne miķdarsa ŧerāfet kı ldı iħsān
Ħazā' inden mübezzel itdi Sübhān

Bu vaıı' a söylenilmez bil muħaııķııķ
Olur yād ' aŧkıımızla olsa ancaıı

ŧefi' oldum o meclis ehline ben
İmāmeynile Zehrā hem daħi sen

Biħamdi' llāh muħiblerden bulunduıı
O fermānı ile tebŧir olunduıı

(25) O dil-cū nuııķ idüp ' uŧŧāk dil-sir
' Urūıı-ı cāna itmiŧ oldu te' ŧir

Hezārān ŧad ŧalāt ehl-i kisāya
Nice yüz biñ selām āl-i ' abāya

Daħi ezvācile āline her dem **13a**
Daħi evlādile aŧħābına hem

⁵⁶ u: - M; HM

⁵⁷ ' ayān: beyān TA

Selâm ile ola tarzıyye her ân
İlâhî anlara sen eyle ihsân

Daği kuluğ Celâleddîne yâ Rab
Küşâd it bâb-ı raḥmıñ sen aña heb

(30) Mükemmel kullarıñ hem ‘ârifânıñ
Muḥakkak bendegân-ı ‘âşıkânıñ

Kılup taq̄dīs o ervâḥ-ı şerîfi
İdüp taltîf o ervâḥ-ı laṭîfi

Daği ‘Âbid kuluğ âl-i ‘abâdan
Ayırma bendegân-ı *lâ-fetâdan*^{xxxix}

Benem gerçi günehkâr ‘âşî ‘Âbid
Velâkin sen raḥımsın işte lâ-büd

Kisâ-nâme bulur bunda tamâmı
Du‘â yârâna bu ḥatmü’l-keâmı

(35) Okunduğca bu tuḥfem beyne’l-iḥvân⁵⁸
Ḥaḳîre ideler Fâtîḥa ihsân

Târîḥ-i Manzûme-i Mezkûre⁵⁹

(1) Bu bezm-i ḥamse-i ehl-i ‘abâyı yazdı çün ḥâme
Şerefendi dil-i ‘Âbid irişdi böyle bir kâme

(2) Mücevherle sezâ yazmağ bunun itmâmına târîḥ
Olur şevk-ı dil-i ‘uşşâkı tezyîd bu *Kisâ-nâme*
Sene 1279⁶⁰

Esbâḳ Rûmili vâlîleri⁶¹ Dîvân efendiligi nâmıyla ma‘rûf olup el-yevm şehr-i⁶² Manastırda şeref-muḳîm fazîletlü⁶³ rif’atlü Besîm Efendiniñ manzûme-i mezkûra takrîz vâdisinde luṭfen himmet buyurdıkları târîḥ-i dil-ârâlarıdır 13b

(1) Ḥalk oldu çünki ehl-i kisâ ‘aşkına tamâm
Bu kâ’înât cümlesi ‘arş u semâ zemîn⁶⁴

Cândan muḥabbet eyleyeni anlara Ḥudâ
Tâ ‘ind ü kurb-ı ḥazretine eylemiş ḳarın⁶⁵

Şimdi re’îs-i yoḳlama ordu-yı Rûmili
‘Âbid Efendi merkezi içre olup mekîn

Ya‘nî bu saḥn-ı şehr-i Manastırda bi’l-cenân⁶⁶
Böyle eşerle oldu muvaffaḳ oña mübîn

(5) Naḫma getürdi kıldı *Kisâ-nâme* tesmiye
Ol kışşayı ki tuḥfe ider cümle ‘ârifîn

Bu mücmel içre eyledi izḥâr ser-te-ser
Rengîn laṭîf ü silk-i selâsetle dil-neşîn

Yâ Rabbi ‘aşk-ı ḥamse-i ehl-i kisâ ile
Sen şâbit eyle işbu faḳîri ḳoma ḥazîn

⁵⁸ tuḥfem: tuḥfe M

⁵⁹ Mezkûre: Mezkûr M

⁶⁰ Sene 1279: Tahrîren fî ḥâmis ve ‘işrîn min Cemâzevî’l-evvelî sene 1279 ḳalem-i ‘âciz-raḳam nâzîmü’l-ḥaḳîr M; Fî yevmi’l-ḥâmis min Rebi‘i’l-âḥîr sene tâsî‘ ve seb‘in ve mi‘teyn ve elf min hicreti’n-nebî şalla’l-lâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem HM

⁶¹ Esbâḳ Rûmili vâlîleri: Esbâḳ u ḥâlâ Rûmili vâlîleri devletlü Paşalar Ḥazêrât-ı M

⁶² şehr-i: - TA

⁶³ fazîletlü: - TA

⁶⁴ u: - M; HM; K / - : vü TA

⁶⁵ ü: - HM

⁶⁶ şehr-i: - TA

Ya‘ nî Besîm söyledi cevherli târihin 14a
Nazm ile yazdı ‘ Âbid Efendiye âferin
Sene 1279⁶⁷

5. Sonuç

Klasik Türk edebiyatında yüz ya da kırk hadis tercümelerini içeren eserlerin dışında sadece bir hadisi konu edinen eserler mevcut olup bunların da açığa çıkartılması gerekmektedir. Bu anlamda Âbid’in *Kisâ-nâme*’si bu çalışmalara örnek teşkil etmekle birlikte tercüme faaliyetlerine katkı sağlaması açısından değerlidir. Âbid’in Suyûfî’den tercüme ettiği Arapça beyitlere bakıldığında şairin asıl eserden çok fazla uzaklaşmadığı, küçük bazı eklemelerle tercümeyi genişlettiği görülmektedir.

Şimdilik Hüseyin’in *Haber-i Hayriyyet-eser-i Âl-i Abâ*’sı ve Âbid’in eseri dışında Kisâ Hadisi’ni konu edinen başka bir tercümeyle ulaşılamamıştır. Ancak farklı adlar altında Âl-i Abâ’yı işleyen küçük mesneviler incelenirse belki söz konusu hadisi içeren eserlere ulaşmak mümkün olabilir. Üstelik Milli Kütüphanede Seyfî Nizamoğlu adına kayıtlı külliyyatın derkenarında *Kisâ-nâme*’nin bir nüshasının bulunmuş olması da bu ihtimali güçlendirmektedir.

Eserin sekiz nüshasından yedisi arasında yapılan nüsha karşılaştırması neticesinde nüsha farklarının çok olmadığı görülmüştür. Fakat hareketli olan üç nüshadan yola çıkarak eklerin imlâsında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Aynı eklerin bazen yuvarlak bazen de düz biçimlerinin kullanılması, eklerin tamamının henüz dudak uyumuna bağlanmadığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Abdulcabbar (2015). “Şî‘îmâmiyye’nin Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Dinî Referansları”. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1:119-149.
- Ceyhan, Semih (2012). “Vâridât”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 520-522.
- Gülen, Fatma Nur (2011). *Âbid Efendi’nin Dîvânçe’si (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Fatih Üniversitesi.
- Kahya, Abdullah (2015). “Âbid Zeynelabidin”. <http://www.turkedebiyatilisimlerozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7144> (Erişim Tarihi: 26.12.2016)
- Karabiber, Namık Kemal (2007). *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları (Hicrî I. ve II. Asır)*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Koncu, Hanife (2016). “Kisâ Hadisi’ni Anlatan İki Türkçe Mesnevî Üzerine”. *Azerbaycan Multikulturalizmi: Din ve Dil Siyasetinin İnkışaf Perspektifleri Adlı Beynelhalk Konferansın Materiallar Toplusı*. Bakü: Bakü Beynelhalk Multikültüralizm Merkezi: 93-99.
- Mehmed Tahir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Özbek, Nadir (2010). “Abdülhamid Rejimi, Vergi Tahsildarlığı ve Siyaset, 1876-1908”. *Doğu Batı Dergisi*. 52: 159-197.

⁶⁷ Sene 1279: Ketebehü’l-fakîri’l-ħakîr bende-i âl-i ‘abâ vü evlâd-ı muşallî Aħmed Müştâk Baba post-nişîn-i tekke-i Bayram Paşa ketebeden Çekmecevi es-Seyyid Muħammed cümleden ednâ taħrîren fî yevmi işneyn ve ‘işrîn min Ramażânî’l-mübârek sene şemânin ve mi’eteyn ve elf ‘an hicreti’n-nebî ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâm HM; Muħibb-i taħt-ı kisâyî ketebe Ĥamdiyyü’r- Rufâ‘î Sene 1286 Fî 10 Şa’ bâni’l-mu‘azzam H; Muħabbet-i taħt-ı kisâyî ketebe Ĥamdiyyü’r- Rufâ‘î Sene 1286 Fî 10 Şa’ bâni’l-mu‘azzam K

Özdemir, Yaşar (2014). *Ehl-i Beyt Kavramının Teolojik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Çorum: Hitit Üniversitesi.

Pakalın, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

“yoklamacı”. *TDK Güncel Sözlük*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5860f587b3fc65.92753552 (Erişim Tarihi: 25.09.2017)

Yavuz, Adil (2005). “Kisâ Hadisi Rivayetleri ve Ehl-i Beyt Kimliği”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 19: 153-177.

<http://yazmalar.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06.10.2017)

<http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYayinlarGenelMudurlugu/Documents/2017takvim.pdf> (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

Yılmaz, Mehmet (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Kesit Yayınları.

ⁱ Söz konusu makalede Hz. Muhammed'in eşleri dışındaki kişilerin Ehl-i Beyt'ten sayılmadığına dair görüş bildiren araştırmacıların fikirlerine yer verildikten sonra, Kisâ Hadisi'nin rivayetleri bildirilmiş ve Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in de Ehl-i Beyt'e dâhil olduğu görüşüne varılmıştır.

ⁱⁱ Şair hakkında yapılan çalışmalarda *Osmanlı Müellifleri* kaynak olarak kullanılmamıştır: Gülen, Fatma Nur (2011). *Âbid Efendi'nin Dîvânçe'si (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Fatih Üniversitesi; Kahya, Abdullah (2015). “Âbid Zeynelabidin”. <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7144> (Erişim Tarihi: 26.12.2016)

ⁱⁱⁱ Beyitler, Fatma Nur Gülen'in Yüksek Lisans tezinden alınmıştır. Metinde kullanılan kısaltmalar, G. (Gazel), T. (Tevârih), Tak. (Takrîz), K. (Kıta'ât), M. (Münâcât), Mer. (Mersiye), Kas. (Kaside) şeklinde olup ikinci rakamlar beyit sayısına işaret etmektedir.

^{iv} Âbid'in deyişyle “*Manastırda inşâ' olunan Rufâ'î dergâhına teberrüken ta'lik kıtlan...*” (Gülen, 2011: 239)

^v Çeviri: Bilgili, bildiğiyle amel eden, kâmil, mükemmel, Allah'ı tanıyan, Allah'a doğru irşad eden (götüren), asrının eşsiz kişisi, zamanının yegânesi.

^{vi} Çeviri: Allah onun ömrünü uzatsın.

^{vii} Çeviri: Daha çok selamlar üzerine olsun.

^{viii} Çeviri: Başarıya ulaştıran Allah'tır, O ne güzel efendi ve yardımcıdır. Âmin. Peygamberlerin Efendisi ve ehl-i beytinin hürmetine.

^{ix} Çeviri: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Yeryüzünü yayan, gökleri yükseğe kaldıran ve orada her an tutan Allah'a hamd olsun. Salât ise ehl-i beyt ile birlikte Kisâ (yorgan, yayma vs.) altında uyuyan Peygamber'e, onun ailesine, sahabisine, ona verdiği ahde ve söze sadık kalanlara olsun. Allah ona salât etsin, ayrıca kıyamet gününde ona bol selam eylesin. Daha sonra nakilleri sahih olan İmâm Suyûtî'nin güvenilir rivayere dayandığı, takrîz ve sıhhatine şahit olarak burada zikrettiğim, Allah Resulü'nün, Allah ona salât ve selam etsin, en faziletli ehl-i beytinden olan Sad Bin Ebi Vakkâs, Allah ondan razı olsun, rivayet ediyor: “Oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarımızı ...” şeklinde devam eden ayet indiğinde biz Peygamber'in yanında bulunuyorduk. Allah Resulü, Allah ona salât ve selam etsin, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin'i çağırdı ve şöyle dedi: Allah'ım bunlar benim ailemdir.” Bunu Tirmizî çıkardı ve Ümmü Seleme, Allah ondan razı olsun, şu ayetin kendisinin evinde indiğini söyledi: “Ey ehl-i beyt, Allah sizden her türlü kırı gidermek ve sizi tertemiz eylemek istiyor.” Ben kapının yanımdaydım ve dedim ki: ‘Ey Allahın Resulü, ben ehl-i beytten değil miyim?’ O da ‘Sen Allah Resulü'nün, Allah ona salât ve selam etsin, eşlerindensin.’ buyurdu. Allah Resulü'nün, Allah ona salât ve selam etsin, evinde Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin vardı ve onları yaygı altına aldı ve dedi ki: ‘Allah'ım benim ehl-i beytim bunlardır, onlardan kırı gider, onları tertemiz eyle.’ Bunu Tirmizî çıkardı ve bu konuda *Masâbih* ve *Usûl* kitaplarında çok hadisler vardır, Kisâ hadisi, bunun ecir ve sevabını yaymak için Türkçe dilinde düzenledi. Allah'ın desteğini alan, galebe kılıcını elinde tutan, yenilikçi, ümmetin sultanlarının sultanına özel ve genel dua için gaye edindi. Allah onun ömrünü bereketlendirdi, onu Peygamber'e ve ehl-i beytine komşu eylesin, âmin. Bunu manevî oğlumuz, azîz Âbid Efendi nazma dönüştürdü. O Rumeli'deki ordu-yı hümâyûnunun birinci yoklamacıdır. Allah onu hayırlı şekilde muvaffak eylesin. Onu

başarılar ihsan eylesin. Muradını kolaylaştırşın, tüm hamdler tamamıyla Allah'a aittir. Melamî Seyyid Muhammed el-Arabî el Üskübî Hâdimi, Miskin.

^x *Celle celâlühü* (c.c.): (Allah'ın) Onun şanı ne yücedir.

^{xi} *Küntü kenz*: Ben (gizli) bir hazine idim. (Hadis-i Şerif)

^{xii} Milli Kütüphane, Yazmalar 324 / 3, 4'te kayıtlı olan nüshada Mukaddime, Hâtîme'nin sonuna kaydedilmiş olup Mukaddime'den sonra da muhtemelen eseri derkenara kaydeden müstensih tarafından Âbidîn Efendi için birkaç beyit övgü eklenmiştir.

^{xiii} *Hasbüna'llâh*: Bana Allah yeter. (Zümer, 39 / 38; Tevbe, 9 / 129)

^{xiv} *Hüve'llâh*: O Allah'tır.

^{xv} *Radiya'llâhu anhu*: Allah ondan razı olsun demektir. Sahabeler ve bazı büyük zatlar için söylenir.

^{xvi} Çeviri: Kisâ'da (abanın içinde) kim var, Kisâ'dakini severim. Şifa, derman sende, tıp sende, deva sendedir. Bayrağı ve sancağı yükseklere taşıyan Ey Allah'ın elçisi, (Resul Allah) biz sana fedayız.

^{xvii} Tercüme beyitlerin vezni Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün olmasına rağmen bu iki beyitte vezin Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feülün'dür.

^{xviii} Çeviri: Varlığın dimdik parlayan nurdur. Varlığınla sen şefaata eden Resul'sun. Yaratılanların en hayırlısı (Hayri'l-Halâ'ik), varılacak yer sensin. Sen, anlaşılması zor olan incelikler hazinesi (Kenzü'd-Dakâ'ik) ve varlığın sırrısın.

^{xix} *Kerrema'llâhu veche*: "Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrerem (şerefli) kılsın." meâlinde dua olup Hz. Ali hiç putlara secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında söylenir. <http://www2.diyaret.gov.tr/DiniYayinlarGenelMudurlugu/Documents/2017takvim.pdf> (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

^{xx} Çeviri: Abanın içinde parlayan ışık var. Bir şimşek gibi aniden pırlıtu saçar. Damla damla kan sızdıran yaranın gözyaşı bol olur. Uyuyanlara, şefaata eder.

^{xxi} *Min-nûr*: "Ve Allah, kime nur kılmamışsa (vermemişse) artık onun için bir nur yoktur." (Nûr, 40 / 24); "Bizi bekleyin, sizin nurunuzdan bir parça alalım." (Hadîd, 13 / 57).

^{xxii} Çeviri: Abasına bürünen şefaata sahibi Hâşimî'ye doğru bir gözden akan gözyaşlarının esiri gibiyim. Ey Hasan'la Hüseyin'in dedesi Resulüm, o abanın içinde dolunay gibisin.

^{xxiii} *Lev-lâke lev-lâk le-mâ halaktü'l-eflâk*: Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım. (Hadis-i Şerif)

^{xxiv} Dizenin vezni bozuktur.

^{xxv} Çeviri: O, özünü cevherden alan bir incidir ve ben, o iki cevherin oğlu olan inciyim.

^{xxvi} Çeviri: Babam güneştir, annem ise aydır. Ben, ışık saçan bu iki yıldız arasındaki gezegenim.

^{xxvii} Çeviri: Annem muhakkak Fâtîma'dır. Babamsa ilmin varisi ve cin ile insanların efendisidir.

^{xxviii} Çeviri: Abdullah delikanlı bir kişidir. Kureyş ise putperestlerdir.

^{xxix} Çeviri: Lat ve Uzza adlı putların her ikisine tapıyorlar. Hz. Ali ise iki kıbleye yönelip namaz kılmaktaydı.

^{xxx} Çeviri: Mustafa dedem gibi dedesi olan var mı? O, her iki cihanın efendisi ve iki karanlığın nurudur.

^{xxxi} Çeviri: Haydar babam gibi babası olan var mı? O, Huneyn muharebesinde kâfirleri öldürendir.

^{xxxii} Çeviri: İki gözün karası canımın parçası, anam Fâtîma gibi anası olan var mı?

^{xxxiii} Çeviri: İki kanatlı, her iki soyun kökü olan amcam Cafer gibi amcası olan var mı?

^{xxxiv} Çeviri: Biz beş kişi olarak Âl-i Abâ'yız. Doğunun ve iki batının sahibiyiz.

^{xxxv} Çeviri: Biz, Cebrail'in altıncı kıldığı kimseleriz. Kâbe bizim, Haremeyn (Mekke ve Medine'deki Mescid-i Nebevî) bizimidir.

^{xxxvi} Çeviri: İki gözün karası ve seçilmiş taife olan bizler, yarın Hüseyin'in elinden su içenleriz.

^{xxxvii} *İn ahsentum ahsentum li-enfusikum ve-in ese'tum fe-lehâ fe-izâ câe va'du'l-âhireti li-yesûu vucûhehum ve li-yedhulû'l-mescide kemâ dehalûhu evvele merretin ve li-yutebbirû mâ'alev tetbîrâ*: "İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz. İkinci bozgunculuğun zamanı gelince, yüzünüzü kara etsinler, daha önce girdikleri gibi yine mescide (Beyt-i Makdis'e) girsinler ve ellerine geçirdikleri her şeyi yerle bir etsinler diye (üzerinize yine düşmanlarımızı gönderdik.)" (İsrâ, 17 / 7)

^{xxxviii} *Bâreka'llâh*: Allah mübarek etsin. Kuran'da "tebâreke'llâh" şeklinde geçer. (A'râf, 7 / 54; Mü'minün, 23 / 14; Gâfir, 40 / 64)

^{xxxix} *Lâ-fetâ illâ Alî, lâ-seyfe illâ Zü'l-fikâr*: Ali'den başka genç, Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur.